

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

Факультет мистецтв і моди

Кафедра професійної освіти в сфері технологій та дизайну

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Формування екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки»

Спеціальності 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)

Спеціалізація 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)

Освітньої програми Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)

Виконала: студентка групи МгЗПТ-23

Анастасія АГАФОНОВА

Керівник: к.пед.н., доцент

Інна КОСЯК

Рецензент: д.пед.н., доцент

Марія БІЛЯНСЬКА

Київ 2024

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

Факультет індустрії моди

Кафедра професійної освіти в сфері технологій та дизайну

Спеціальність 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої
промисловості)

Освітня програма Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри професійної освіти

в сфері технологій та дизайну

Шименсько-М.М. Шименська

«12» березня 2024 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Анастасії Василівні Агафоновій

1. Тема кваліфікаційної роботи «Формування екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки»

Науковий керівник кваліфікаційної роботи Косяк Інна Василівна, к.пед.н., доц.,

затверджені наказом закладу вищої освіти від «03» 09 2024 року № 188-уч

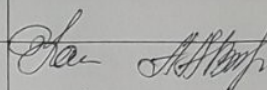
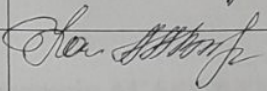
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 30.10. 2024 року
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи екологічна культура майбутніх кравців, апсайклінг – технологія створення «нових» речей.
4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

І розділ - Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх кравців в умовах ЗП(ПТ)О.

2 розділ - Особливості формування екологічної компетентності майбутніх кравців;

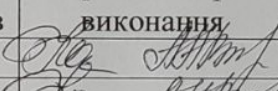
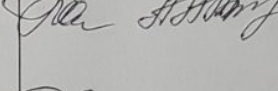
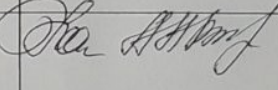
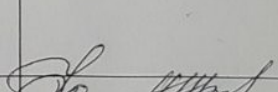
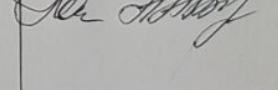
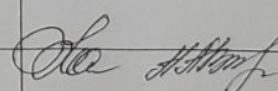
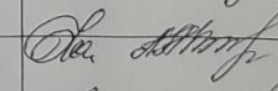
3 розділ - Експериментальне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців

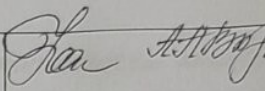
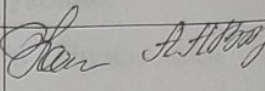
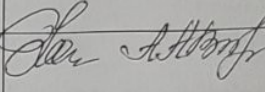
5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Косяк І.В., к.пед. н., доцент	11.04.24	
2	Косяк І.В., к.пед. н., доцент	11.04.24	

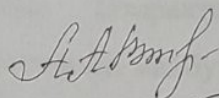
6. Дата видачі завдання

Календарний план

№ з/п	Назва етапів дипломної магістерської роботи	Терміни виконання етапів	Примітка про виконання
1	Вступ	20.09.2024 р.	
2	Розділ 1. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх кравців в умовах ЗП(ПТ)О .	27.09.2024 р.	
3	Розділ 2. Особливості формування екологічної компетентності майбутніх кравців	02.10.2024 р.	
4	Розділ 3. Експериментальне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців	15.10.2024 р.	
4	Висновки	31.10.2024 р.	
5	Оформлення кваліфікаційної роботи(чистовий варіант)	05.11.2024 р.	
6	Здача кваліфікаційної роботи на кафедру для рецензування	10.11.2024 р.	

7	Здача кваліфікаційної роботи на наявність ознак плагіату (за 10 днів до захисту)	14.11.2024 р.	
8	Подання кваліфікаційної роботи у відділ магістратури для перевірки до індивідуального навчального плану (за 10 днів до захисту)	18.11.2024 р.	
9	Подання кваліфікаційної роботи на затвердження завідувачу кафедри (за 7 днів до захисту)	20.11.2024 р.	

Студентка

Анастасія АГАФОНОВА

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

Інна КОСЯК

Анотація

Агафонова А.В. *Формування екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки.* – Рукопис.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) освітньої програми «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» - Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2024 рік.

В кваліфікаційній роботі розглянуто наукові підходи до визначення сутності понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність». Визначено екологічну компетентність як професійну складову підготовки майбутніх кравців. Охарактеризовано педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх кравців.

Визначено структуру та компоненти предметного рівня екологічної компетентності, шляхи формування екологічної компетентності майбутніх кравців. Проведено експериментальне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців.

Ключові слова: екологічна компетентність, апсайклінг, різні компетентності, компетенція, компетентність.

Annotation

Agafonova A.V. Formation of environmental competence of future tailors during professional and practical training. – Manuscript.

Qualification work in the specialty 015.36 Vocational education (Technology of light industry products) of the educational program “Vocational education (Technology of light industry products)” - Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, 2024.

The qualification work considers scientific approaches to determining the essence of the concepts of “competence”, “competence”, “professional competence”. Environmental competence is defined as a professional component of the training of future tailors. The pedagogical conditions for the formation of environmental competence of future tailors are characterized.

The structure and components of the subject level of environmental competence are determined, the ways of forming environmental competence of future tailors are determined. An experimental study of the state of environmental competence of future tailors is conducted.

Keywords: ecological competence, upspeak, environmental competence, competence, competence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ В УМОВАХ ЗП(ПТ)О.....	12
1.1. Наукові підходи до визначення сутності понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність».....	12
1.2. Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх кравців	19
1.3. Методична підготовка майбутніх кравців до формування екологічної компетентності в умовах ЗП(ПТ)О	26
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ.....	33
2.1. Педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх кравців	33
2.2. Структура та компоненти предметного рівня екологічної компетентності.....	43
2.3. Шляхи формування екологічної компетентності майбутніх кравців.....	50
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ	62
3.1. Методичний інструментарій емпіричного дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців	62
3.2. Інтерпретація та аналіз отриманих результатів дослідження.....	64
Висновки до розділу 3	68
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна екологічна ситуація у світі та Україні загострюється з кожним днем. Наслідки воєнних дій між державами, забруднення атмосфери шкідливими викидами, тисячі тон сміття, знищення цілих екосистем через вирубування лісів, розорювання, будівництво, шкідлива радіація та випромінювання - далеко не повний перелік тих техногенних факторів, які негативно впливають на екологію.

Учені стверджують, що, починаючи з 1960 р., зміни в навколишньому середовищі під впливом людини стали глобальними і призвели до змін клімату Землі, забруднення повітряного басейну, руйнування озонового шару, виснаження запасів прісної води і забруднення вод Світового океану, забруднення земель і руйнування ґрунтового покриву тощо. У цьому контексті зумовлюється необхідність в еколого-орієнтованому розвитку суспільства, згідно з яким відбувається зростання добробуту людства без руйнування навколишнього середовища, не порушуючи стійкості природних екосистем [1].

Варто зазначити, що саме сьогодні особливо гостро постає питання щодо оновлення змісту освіти у контексті глобальних проблем, які викликані погіршенням стану навколишнього середовища, кризовою ситуацією у сфері відносин «людина-природа», споживацьким ставленням до природних ресурсів. Тому важливим завданням освітнього процесу у закладах освіти є підготовка екологічно-компетентних фахівців, які здатні не лише засвоювати, а й застосовувати отримані знання у практичному житті для розв'язання екологічних проблем.

Ключовою фігурою у формуванні екологічної свідомості, культури, мислення і, зрештою здатності до розв'язання проблем, пов'язаних з погіршенням стану навколишнього середовища, тобто екологічної компетентності майбутніх поколінь, зокрема і кравців, є педагог. Саме викладач, майстер виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти забезпечує формування екологічної компетентності

здобувачів освіти, удосконалення їхньої практичної підготовки, упровадження в освітній процес новітніх екологічних технологій, інструментів і матеріалів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що окремі аспекти визначеної проблеми відображено в працях численних науковців: ключові положення теорії особистості (Л. Х'елл, Л. Зіглер, С. Мадді, Г. Айзек, Р. Кеттел, Б. Зейгарник та ін.); тенденції розвитку екологічної освіти і виховання (О. Малей, Н. Яковлева, Е. Абрамян, В. Липицький, І. Зверев); формування екологічної компетентності особистості (Я. Логвінова, В. Подоляк, А. Циганенко).

Наукові підходи щодо визначення сутності поняття екологічної компетентності, розкриття її структури, педагогічних принципів її формування відображено в дослідженнях В. Коваль, Л. Руденка, Л. Титаренка, С. Шмалей, Д. Єрмакова, Н. Пустовіт, Н. Олійник, Н. Баюрко та ін.

Отже, проблему формування екологічної компетентності учнів ЗП(ПТ)О слід розглядати системно і цілісно.

Мета роботи - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити особливості формування екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки.

Відповідно до поставленої мети визначено завдання:

- здійснити теоретичний аналіз компетентнісного підходу в педагогічній літературі та розкрити особливості екологічної компетентності як професійної складової підготовки майбутніх кравців;
- вивчити особливості методичної підготовки майбутніх кравців до формування екологічної компетентності;
- з'ясувати педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки;
- провести емпіричне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців під час професійно-практичної підготовки.

Об’єкт дослідження – процес формування екологічної компетентності майбутніх кравців в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Предмет дослідження – професійно-практична підготовка, спрямована на формування екологічної компетентності майбутніх кравців в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Методи дослідження:

– **теоретичні:** вивчення та аналіз педагогічної, психологічної літератури, а також наукових праць, які висвітлюють підходи щодо сутності екологічної компетентності;

– **емпіричні:** педагогічний експеримент, усне та письмове опитування (зокрема, проведення анкетування);

– **статистичні:** кількісний та якісний аналіз, статистична обробка результатів на всіх етапах дослідження.

Наукова новизна полягає в удосконаленні проведення освітнього процесу через апсайклінг-проекти, які спрямовані на формування екологічної компетентності майбутніх кравців.

Апробація матеріалів відбувалася на конференціях:

Косяк Інна, Агафанова Анастасія Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців швейної галузі у процесі створення апсайклінг-проектів. *Збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн-технологій KyivTex&Fashion*, м. Київ, 19 жовтня 2023 року. – Київ: КНУТД, 2023. – С. 361-362.

https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25537/1/KyivTex%26Fashion_2023_P361-362.pdf

Косяк І.В., Агафанова А.В. Практика впровадження еко-напряму в закладах професійно-технічної освіти швейного напрямку. *Збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи»*, м. Київ, 23 лютого 2024 року. – Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – С. 207-209

[https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44784;](https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/44784)

Косяк І.В., Агафанова А.В. Змішана форма навчання в здоров'язберезувальному освітньому середовищі закладу професійно-технічної освіти швейного напрямку. *Збірник тез доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку»*, м. Київ, 24 лютого 2024 року. – Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – С. 241-244

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44811/Kosiak-447-451.pdf?sequence=1>

Експериментальна база дослідження. Експеримент проводився на базі ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей». Вибірка складала: 40 респондентів. До анкетування були залучені учні 2 і 3 курсу навчання.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (93) та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи складає 85 сторінок основного тексту (без додатків). Робота проілюстрована 5 таблицями, 4 рисунками.

РОЗДІЛ 1. КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ В УМОВАХ ЗП(ПТ)О

1.1. Наукові підходи до визначення сутності поняття «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність»

На початку третього тисячоліття Україна перебуває на етапі цивілізаційного вибору, у рамках якого відбувається процес входження країни до освітнього простору Європи, здійснюється модернізація освітньої діяльності та політики держави щодо управління нею в контексті європейських вимог для практичної реалізації цієї мети. Обраний Україною шлях європейської та світової інтеграції зумовлює необхідність здійснення інтенсивних економічних, політичних, соціальних змін в житті української держави і потужних реформаційних процесів в галузі освіти зокрема.

«Зараз Україна набуває унікального досвіду, якого не має жодна інша країна: ми знаємо, як технологічно вести бойові дії, як працюють дрони, як ефективно надавати медичну допомогу, а наші електронні сервіси переймають багато країн світу, – констатує міністр освіти Оксен Лісовий. – Тому в майбутньому освіти і науки на нас чекають інноваційні методики навчання, використання цифрових технологій, підтримка підприємницького мислення і розвиток мовних навичок. А усе це - задля розширення можливостей для навчання та розвитку і для дошкільнят, і для школярів, і для профтехівців, і для студентів», - запевняє профільний міністр [92].

Одним з вагомих методологічних підходів педагогіки сьогодення є компетентнісний (competence-based approach), який до визначення результатів навчання базується на їх описі в термінах компетентностей та за своєю сутністю є студентоцентрованим.

Все активніше сьогодні досліджується ученими питання підготовки майбутнього фахівця на засадах цього підходу, як найбільш ефективного для освітнього процесу, такого, що забезпечує підготовку фахівця відповідно до сучасних вимог суспільства.

Питанням структури й особливостей професійних компетентностей у галузі освіти займались Н. Бібік [7], О. Глузман, О. Локшина, В. Луговий [31], Н. Нагорна, С. Ніколаєва, О. Овчарук [22, с. 13], Т. Опалюк [44], Н. Побірченко, О. Пометун [45], О. Савченко [58], В. Танська [69], В. Химинець [75.], Л. Хоружа, О. Шемет [83], А. Ярошенко та ін. У контексті дослідження компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, а саме: на формування не лише знань, умінь і навичок стосовно професійної компетентності, а передусім на вироблення досвіду їх застосування. Оскільки у сучасному світі потрібні не лише знання, а й уміння ними користуватися, вирішувати професійні та життєві проблеми на основі усвідомлення життєвої мети, цінностей, що разом становить компетентність людини [59, с. 642].

Тож сучасні тенденції освіти, зокрема і професійної, найбільшою мірою відображає компетентнісний підхід, концептуальна ідея якого висунута експертами Ради Європи і сприйнята педагогічною громадськістю України як така, що повністю узгоджується з ідеями входження країни в європейський освітній простір. Так, у проєкті «Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року» визначено, що стратегічним баченням модернізації професійної (професійно-технічної) освіти є створення достатніх умов для становлення здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти як всебічно розвинених особистостей, кваліфікованих робітників, формування у них ціннісних орієнтацій і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству задля реалізації власного потенціалу та забезпечення сталого розвитку України [93].

Проаналізувавши значну кількість наукових досліджень, нами визначено, що однією з труднощів впровадження компетентнісного підходу в

освітній процес є неоднотайний підхід до розуміння даного поняття, що стає постійним предметом дискусій серед науковців.

Поняття «компетентнісний підхід» В. Химинець ототожнює зі спрямованістю освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими мають оволодіти майбутні фахівці. При цьому науковець наголошує на тому, що традиційна система освіти акцентувала основні зусилля на набутті знань, умінь і навичок, що догматично абсолютизувало знання і сформувало знаннєвий підхід до навчання. Основна увага при цьому фокусувалася на самих знаннях, а те, для чого вони потрібні, залишалось поза увагою [75].

Науковець О. Овчарук характеризує компетентнісний підхід як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових (провідних, універсальних) і спеціальних (предметно-професійних, специфічних) компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [22, с. 13].

Думку попереднього дослідника поділяє й І. Січко, яка зазначає, що компетентнісний підхід – це орієнтир національної системи освіти, але для того, щоб він повною мірою став реаліями, необхідна екстраполяція його ідей на освітній процес [60, с. 206].

І. Родигіна [54] зауважує, що для якісної практичної реалізації компетентнісного підходу необхідна екстраполяція його ідей на педагогічний процес. Оскільки особливістю компетентнісного підходу є нова мета навчання, необхідною є адаптація до неї всіх компонентів навчального процесу: лише за умови охоплення всього педагогічного процесу можна

досягти формування компетентності учнів як інтегрованого результату навчання.

Розглядаючи цей аспект проблеми, В. Луговий [31] відзначає системоутворювальну роль компетентностей у проектуванні освітніх програм та організації освітнього процесу. Тобто акцент у навчанні зміщується з того, що знає, хоче і може викладач, на те, що потрібно тому, хто навчається. За компетентнісного підходу увага зосереджується на результаті освіти, а не на процесі. Інакше кажучи, первинною й системоутворювальною стає не процесуальна (навчально-викладацько-оцінювальна) складова, що разом з тим не принижує її важливості, а результативна, виражена в термінах компетентностей.

Варто зазначити, що у багатьох наукових працях компетентнісний підхід трактується як інноваційний засіб, що сприяє підвищенню якості освіти, оновленню її змісту та модернізації відповідно до європейських освітніх стандартів. Основною ідеєю цього підходу необхідність реалізації діяльнісного характеру навчання, на заміну традиційному репродуктивному. [24, с. 108].

Таким чином, застосування компетентнісного підходу як інноваційного шляху у модернізації змісту освіти, передбачає формування компетентностей особистості освітніми закладами. У тому числі й формування компетентностей майбутнього кравця закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Потрібно зазначити, що для успішного впровадження компетентнісного підходу необхідним є ґрунтовне знання його понятійно-категоріального апарату, що включає в себе поняття «компетенція». «компетентність» та «професійна компетентність».

В контексті, запропонованому Н. Хомським щодо теорії мови, зазначено про відмінність між даними дефініціями: «компетенція» (знання своєї мови мовцем) і вживання (використання мови в певних ситуаціях). Саме «вживання» є проявом компетенції. Відповідно «компетентність» на відміну від «компетенції», набувається особою у процесі опанування знань, вмінь, є

особистісно обумовленою соціально-професійною діяльністю людини [8, с. 48].

Крім того, відмінність даних понять за О. Савченко полягає в тому, що «компетенція» визначається як коло повноважень будь-якого органу або посадової особи і питань, в межах яких ця особа має повноваження, добре обізнана. У той час «компетентність» визначається як володіння цією компетенцією, що проявляється в успішній діяльності. Якщо на формування компетентності впливають особистісні риси людини і сама компетенція. То на зміст компетенції впливають вимоги суспільства, рівень його розвитку, конкретно-історичні цілі [58, с. 26].

Детальніше зупинимося на визначенні сутності поняття компетентності.

Законом «Про освіту» визначено компетентність, як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [12].

У проєкті “Tuning Educational Structures in Europe” [91] – «Розбудова освітніх структур у Європі» – на основі основних цілей загальної освіти, соціального досвіду і досвіду особистості (а також основних видів діяльності здобувачів освіти) визначено перелік ключових освітніх компетенцій, що нададуть особистості можливість опанувати соціальний досвід, здобути навички життя та практичної діяльності у сучасному суспільстві. За класифікацією ключові освітні компетентності розподілено на три категорії (інструментальні, міжособистісні і системні):

- інструментальні - містять когнітивні здатності, здатність розуміти та використовувати ідеї; методологічні здатності, здатність розумно управляти навколишнім середовищем, організувати час, розробляти стратегії навчання, приймати рішення і вирішувати проблеми; технологічні вміння, вміння використовувати техніку, комп'ютерні навички та здатності

інформаційного керування; лінгвістичні вміння, комунікативні компетентності. Конкретизований набір містить: здатності до аналізу і синтезу; здатність до організації та планування; базові загальні знання; базові знання за професією; комунікативні навички рідною мовою; елементарні комп'ютерні навички; здатність отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел; здатність вирішувати проблеми; здатність приймати рішення;

- міжособистісні (тобто індивідуальні здібності) – пов'язані з умінням виражати почуття та відносини, критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, які пов'язані з процесами соціальної взаємодії та співробітництва, умінням працювати у групах, брати соціальні й етичні зобов'язання. Набір міжособистісних навичок містить: здатність до критики і самокритики; здатність працювати у команді; міжособистісні навички; здатність працювати в міждисциплінарній команді; здатність взаємодіяти з експертами в інших предметних галузях; здатність сприймати міжкультурні розходження; здатність працювати у міжнародному контексті; прихильність до етичних цінностей;

- системні – розуміння, ставлення та знання, що надають можливість сприймати навколишній світ із позицій системного підходу. Системні компетентності містять: здатність застосовувати знання на практиці; дослідницькі здатності; здатність до навчання; здатності до адаптації у нових ситуаціях; здатність до генерації нових ідей (творчості); здатність до лідерства; розуміння культур і звичаїв інших країн; здатність працювати автономно; здатність до розробки та керування проектами; здатність до ініціативи і підприємництва; відповідальність за якість; прагнення до успіху.

«Як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу» охарактеризовано компетентність згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнень та освіти. Зміст цього поняття включає в себе не лише когнітивну та технологічну, але й мотиваційну, етичну та соціальну складові. Компетентність формується у

процесі навчання під впливом різних факторів. У дослідженнях більшості науковців компетентність розглядається як особистісна категорія [10, с. 63].

У наукових працях Т. Опалюк ця дефініція визначається як здатність особистості до здійснення практичної діяльності, що передбачає наявність у неї системи знань, умінь, навичок, професійних, світоглядних якостей, морально-етичних цінностей та характеризується багатогранністю, багатоконпонентністю, багатовимірністю, суб'єктивністю, надпредметністю та різнофункціональністю [44, с.168].

В свою чергу, компетентність як інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі систему знань, умінь, навичок, ставлень і визначає здатність особистості успішно виконувати завдання, здійснювати свою діяльність, задовольняти особистісні чи соціальні потреби, висвітлює Н. Волкова. Дослідниця вказує, що компетентність відображає рівень володіння певними компетенціями, які визначають готовність особистості використовувати їх у своїй діяльності за певних обставин [11, с. 32].

Отже, багатогранність і неоднозначність розуміння зарубіжними та вітчизняними науковцями понять «компетенція» і «компетентність» (Б. Ананьєв, А. Деркач, В. Долл, Н. Кузьміна, Ж. Перре, Дж. Равен, Р. Уайт, Е. Шорт та ін.), визначення їх видів (П. Горностай, А. Деркач, О. Овчарук, та ін.) свідчать й про відсутність єдиного, загальноприйнятого розуміння поняття «професійна компетентність» [28, с. 138].

Семантика поняття «професійна компетентність» у різних науках засвідчує цілком різне його трактування, однак наукова експлікація таких понять, як «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність» зумовлює теоретичне розкриття останнього у дискурсі підготовки кваліфікованих робітників. Аналіз численних наукових праць з проблеми досліджень компетентності призводить до розуміння поняття «компетенція» як сукупності взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них.

Натомість «компетентність» - це особистісна якість людини, яка характеризує її здатність самостійно приймати оптимальні рішення та ефективно реалізовувати їх у конкретних життєвих ситуаціях або у певних галузях діяльності.

Дослідження закономірностей окремих видів компетентностей залежно від конкретних сфер їх застосування, діяльнісної або пізнавальної спрямованості слугувало підґрунтям для уточнення поняття «професійна компетентність фахівців сфери обслуговування», що розглядається як інтегрована якість особистості, яка характеризує її знання, уміння, навички, особистісні професійно важливі якості, готовність до діяльності, прийняття оптимальних рішень та здатність ефективно їх реалізовувати у певній, конкретній галузі виробничої діяльності, одержуючи суспільно визначений та прогнозований результат. З метою введення у вітчизняну професійну освіту європейських стандартів і принципів, забезпечення її якості з урахуванням вимог ринку праці, а також для налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці Постановою Кабміну України від 23.11.2011р., № 1341 в Україні була впроваджена Національна рамка кваліфікацій, яка визначає сутність понять: вміння, знання, навички, компетентність, кваліфікація, результати навчання і т.ін.

Таким чином, поняття компетентності є багатограним і може розглядатися за допомогою різних підходів. Основні розбіжності науковців полягають у різних підходах щодо визначення інтегруючого компонента змісту компетентності. Яким можуть бути знання, уміння, навички; здатність і готовність до практичної діяльності або змістовний і процесуальний компонент компетентності. Виходячи з вищерозглянутого, можна визначити професійну компетентність кравця, як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, особистісних професійно важливих якостей, які визначають здатність особистості успішно ефективно їх реалізовувати у швейній галузі, одержуючи суспільно визначений та прогнозований результат.

1.2. Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх кравців

Глобальні зміни, які відбуваються у світовому співтоваристві (стрімкий технологічний прогрес, збільшення антропогенного навантаження на природне середовище, накопичення відходів та вичерпність ресурсів тощо), з одного боку, посилюють включеність українського суспільства в загальносвітові процеси, а з іншого - загострюють потребу у конкурентному, висококваліфікованому і професійно компетентному фахівці. Саме завдяки діяльності компетентного фахівця успішно реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні довкілля [57, с. 74].

Як справедливо зазначає О. Ануфрієва, перш за все освіта, має відповідати інтересам та запитам суспільства, а отже одним з основних її завдань стає професійна підготовка фахівців, спрямована на потреби сьогодення [2]. У контексті нашого дослідження якраз компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на формування не лише знань, умінь і навичок стосовно екологічної компетентності, а здібності та готовності діяти у складній ситуації і вирішувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатності та готовності до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до однієї з ключових особистісних цінностей.

Аналіз інформаційних джерел щодо сутності екологічної компетентності розкриває досить широке поле трактувань даного терміну (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «екологічна компетентність»

№ з/п	Визначення поняття «екологічна компетентність»	Автор
1	Інтегрований результат навчальної діяльності здобувачів освіти, який формується передусім завдяки опануванню змістом предметів екологічного спрямування і набуттям досвіду використання екологічних знань у процесі	Н.Олійник [43, с. 8]

	вивчення предметів спеціального та професіонального циклів.	
2	Це головна мета і результат екологічної освіти, інтегральний особистісний розвиток, який забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування	С. Шмалей [84, с. 22]
3	Усвідомлення важливості, сучасних екологічних проблем держави і світу, відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до природи, подолання споживацького ставлення до неї, розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на різних рівнях, творча свідома діяльність людей у процесі освоєння та збереження життєво необхідних вартостей природного середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки	О. Стефанків та О. Максимович [64, с. 253].
4	Здатність застосовувати екологічні знання та досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності.	Л. Титаренко [71, с. 8]
5	Підготовленість і здатність людини до практичного вирішення екологічних завдань, наявність у неї низки особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань, умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях.	Л. Руденко, [56, с. 23]
6	Система знань про навколишнє середовище (соціальне і природне у їх взаємозв'язку і взаємозалежності), практичному досвіді використання знань для розв'язання екологічних проблем на локальному та регіональному рівнях; усвідомленій потребі спілкування з природою та бажанні брати особисту участь у її відновленні й збереженні.	М.Головань [13, с. 226]
7	Система знань, умінь та навичок у сфері екологічної діяльності, що відповідають внутрішній позиції та забезпечують кваліфіковане розв'язання екологічно небезпечних ситуацій.	Л.Марченко [38, с. 93]

Вищевикладене свідчить, що екологічна компетентність є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця, зокрема кравця, і носить

особистісно-орієнтований та діяльнісний характер. Виділимо компоненти екологічної компетентності:

- здоров'язберігаючий (дотримання норм здорового способу життя);
- ціннісно-смісловий (наявність ціннісних орієнтацій);
- інтеграція (екологічний підхід як основа цілісного світогляду сучасної людини);
- громадянський (дотримання прав і обов'язків в сфері охорони довкілля);
- діяльнісний (виявлення і вирішення екологічних проблем, розробка і реалізація екологічних проєктів);
- самовдосконалення, саморозвиток, рефлексія – пошук сенсу життя;
- розвиток професійних екологічних орієнтацій, володіння екологічною культурою;
- соціальні взаємодії – соціальне партнерство, співпраця у процесі вирішення екологічних проблем.

На нашу думку важливе значення для формування екологічної компетентності має положення Концепції екологічної освіти, згідно з якою державна політика повинна базуватися на принципах «розповсюдження» системи екологічної освіти і виховання усіх верств населення з урахуванням їхніх індивідуальних інтересів та забезпечення неперервності процесу навчання і виховання [27]. Відповідно, актуалізується необхідність урахування методологічних засад екологічної освіти, зокрема, про те, що: світ матеріальний і являє собою складну систему зв'язків, взаємовідносин, тобто, зміни його елементів взаємозумовлені; захист природи виявляється в застосуванні закону відносин і взаємних дій, що існують у матеріальному світі; людина і суспільство - наслідок еволюції живої природи (суспільство і природа становлять нероздільне суперечливе ціле); зміни в біосфері, що шкідливі для людини і суспільства, зумовлені відсутністю або недостатністю заходів у регулюванні взаємодії суспільства і природи; існує вплив природи на характер суспільних відносин [37].

Нам імпонує судження науковця І. Січко, що екологічна освіта і виховання повинні орієнтуватись на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі, на оцінюванні людини як частини природи. Екологічні знання, доповнені ціннісними орієнтаціями, повинні стати основою екологічної культури та мислення [60, с. 206].

Зазначимо, що в Україні існує значна кількість документів, що стосуються екологізації професійної освіти, зокрема: Закон України «Про освіту» [47], Стратегія сталого розвитку України до 2030 року» [48], Рішення колегії МОН України від 27 листопада 2015 р. «Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку» [46] тощо.

Законом України «Про освіту» передбачено формування в молодого покоління знань про природу, людину, суспільство, виробництво, а також екологічне виховання [47].

Програми збереження навколишнього природного середовища, забезпечення енергоефективності, здорового способу життя і довголіття, визначено в Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» [48]. Сталий розвиток, відповідно до рекомендацій Спеціальної комісії ООН (Резолюція ООН 38/54, 1997) «sustainable development», - «підтримуючий розвиток» - це такий розвиток, згідно з яким задовольняються теперішні потреби, але не ставиться під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти їх [30]. Відповідно до цього, нова стратегія розвитку цивілізації орієнтована на досягнення гармонії між людьми і природою, яка спрямована як на виживання людства, так і на збереження природи як основи всього життя на Землі, надання їй можливості вільно еволюціонувати. Критерієм сталого розвитку є досягнення стратегічного балансу між діяльністю людини та підтриманням відновлювальних можливостей біосфери, тобто, діяльність людини не повинна призводити до незворотних порушень у природі.

Стратегія Європейської Економічної Комісії ООН у галузі освіти в інтересах сталого розвитку наголошує загальну мету освіти сталого розвитку: «усі люди повинні мати знання і навички, які надають їм можливість сприяти

процесу сталого розвитку, що відповідає потребам сучасності та не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби... Освіта ... має забезпечувати у людей і суспільства здатності працювати заради сталого розвитку. Його мета полягає в тому, щоб люди були більш інформованими, моральними, відповідальними та вимогливими...». Відмітимо той факт, що в попередніх стратегіях розвитку людства відповідальність за стан довкілля покладалась, насамперед, на уряди держав, а сталий розвиток передбачає відповідальність усіх громадян за стан навколишнього середовища. «Питання захисту довкілля можуть бути успішно вирішені лише за участі у цьому процесі всіх громадян. Кожний громадянин повинен мати відповідний доступ до інформації щодо стану довкілля, яку мають державні органи. Громадяни повинні також мати можливість брати участь у процесі прийняття рішень» [2].

Тому, на нашу думку, розробка і реалізація освітніх програм у галузі сталого розвитку з використанням сучасних підходів, які засновані на практичному досвіді наукових та прикладних проєктів, адаптація міжнародного досвіду вирішення екологічних проблем відповідно до умов і потреб України, формування у молодого покоління почуття відповідальності за стан довкілля на основі глибоких знань, інноваційного мислення, творчості при розробці ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій є найважливішими завданнями сучасної професійної, вищої школи.

У підготовці майбутніх кравців для сталого розвитку велике значення має рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про екологізацію освіти», у якому пропонується ряд заходів щодо формування екологічної компетентності в учнів, зокрема, проведення акцій зі збереження електроенергії, тепла і води, використання сонячної енергії, роздільного збирання сміття і побутових відходів, термоізоляції будинків, використання апсайклінгу, ресайклінгу тощо [46]. Крім того, було запропоновано ввести екологічну компетентність як інтегративну якість особистості фахівця, що виявляється в здатності вирішувати проблеми і завдання різної складності,

які виникають у життєвих ситуаціях і професійній діяльності до списку загальних компетентностей, а також ввести екологічну складову до змісту навчальних дисциплін усіх галузей знань.

Беручи до уваги досвід Європейських країн, маємо зауважити, що екологічна компетентність пронизує усі ключові компетентності, а екологічна освіта впливає на усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем та їх вирішення, урахування в побутовій, суспільній, професійній діяльності наслідків впливу на навколишнє середовище, спрямована на формування екологічно-компетентної особистості майбутнього фахівця [41, с. 220].

Проте, в Державному освітньому стандарті 7433.С.14.10-2023 для підготовки кравців визначено окрім екологічної компетентності ще й енергоефективна компетентність, як важливі складові особистості майбутнього фахівця [49]:

- здатність ощадливо ставитися до використання паливно-енергетичних ресурсів;
- здатність заощаджувати енергію при створенні систем енергопостачання;
- здатність раціонально і ефективно експлуатувати електрообладнання.

Хоча проблема формування екологічної свідомості гостро постала перед людством ще у ХХ столітті, коли нераціональне використання природних ресурсів і антропогенна діяльність призвели до екологічних криз. Лише в 30-40-х роках науковці наголосили на необхідності визначення поняття екологічної свідомості і його структури. Таким чином, у перших наукових дослідженнях поняття «екологічна компетентність» ототожнювалося вченими з поняттями «екологічного мислення», «екологічної мудрості» та «природоохоронного мислення» [72, с. 245].

Досліджуючи поняття «екологічна компетентність», Л. Лук'янова зазначає, що «...вона є складовою професійної компетентності і разом з

іншими її складовими (практичною-спеціальною, соціальною, психологічною, комунікативною, інформаційною, валеологічною), утворює визначення професійної компетентності як інтегральної характеристики ділових та особистісних якостей спеціаліста, віддзеркалює не лише рівень знань, умінь, досвід, достатній для досягнення цілей професійної діяльності, але й соціально-моральну позицію особистості... Її формування в особистості відбувається під впливом неперервної екологічної освіти, у процесі професійної освіти, а згодом і професійної діяльності; вона органічно входить до всіх груп ключових компетентностей» [74].

Формування екологічної компетентності громадян є одним з найголовніших завдань освіти сталого розвитку. Екологічна компетентність надає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку, основними з яких є:

- боротьба з бідністю;
- соціальна справедливість, рівність можливостей;
- цілісний підхід до вирішення проблем розвитку;
- неможливість вирішення екологічних проблем ізольовано, у відриві від загального процесу розвитку;
- орієнтація на майбутнє, довгострокове планування, готовність до тривалих дій;
- інтеграція різних видів діяльності задля вирішення проблем розвитку;
- широка участь, партнерство, відповідальність [48].

З огляду на вищезазначене, можна визначити екологічну компетентність як невід'ємну складову підготовки майбутніх фахівців, яка являє собою інтегрований комплекс, здобутих під час навчання і виховання знань, умінь, навичок, способів мислення, цінностей, ідеалів, що визначають гармонійну взаємодію особистості з природою, а також наявність внутрішньої позиції і здатності до практичного розв'язання екологічних

проблем у всіх сферах діяльності. Основним завданням сучасного науково-педагогічного пошуку є створення системи формування екологічної компетентності як невід'ємної компоненти у структурі професійної компетентності.

1.3. Методична підготовка майбутніх кравців до формування екологічної компетентності в умовах ЗП(ПТ)О

В умовах загострення екологічних криз і погіршення стану довкілля все більшої уваги потребує формування свідомого, бережливого ставлення до природи, насамперед у підлітків. Відповідальна роль у здійсненні екологічної освіти належить професійній школі, яка є однією з багатьох ланок становлення особистості - свідомого громадянина з активною життєвою позицією. Тому, одним із завдань з П(ПТ)О є відповідна методична підготовка учнів (студентів), яка включає знання (теоретична частина) і вміння (практична частина) щодо шляхів формування екологічної компетентності майбутніх кравців.

Екологічне виховання кравців має здійснюватися у контексті формування педагогом екологічної грамотності і здорового способу життя, що формується поруч з такими компетентностями, як: спілкування державною мовою; спілкування іноземними мовами; обізнаність і самовираження у сфері культури; соціальна та громадська компетентність; ініціативність і підприємливість; вміння вчитися впродовж життя; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність.

Як результат навчання і виховання, формування екологічної компетентності підпорядковується принципам, які ґрунтуються на: зв'язку змісту й методів навчання з національною культурою і традиціями; виховуючому характері навчання, науковості, систематичності, наступності, свідомості й активності учнів, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання, вивчення інтересів, здібностей кожного учня [73, с. 246].

Формування екологічних знань у системі професійної освіти забезпечується, переважно, предметом «Екологія», віднесеного до блоку дисциплін загальноосвітньої підготовки. На його вивчення відводиться 17 годин.

Екологічна складова професійної освіти представлена також у змісті навчального курсу «Основи енергоефективності» (20 годин), розробленого науковцями Інституту ПТО НАПН України. Програму цього курсу затверджено МОН України та впроваджується у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у яких ведеться підготовка кваліфікованих робітників для швейної промисловості, комунального господарства, будівництва.

Екологічний компонент також передбачено у змісті дисциплін професійно-практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (кравців). Наприклад, екологічний компонент вводиться до змісту навчальних предметів «Технологія швейних виробів» і «Виробниче навчання», представленого темами: «Охорона праці» та «Виконання ремонту одягу та оновлення швейних виробів», при проходженні виробничої практики на підприємстві.

На заняттях за темою «Виконання ремонту одягу та оновлення швейних виробів» майбутні кравці виконують проєкти з застосуванням технології *Апсайклінгу*.

Слово «апсайклінг» (upcycling) стало словом року за версією Кембриджського словника 2019 році [86]. Наукові джерела надають наступні визначення поняття «апсайклінг», як:

- виготовлення нових речей із старих чи перероблених матеріалів [19, с. 84];
- «створення або креативна модифікація будь-якого виробу із використаних матеріалів, компонентів та продуктів, який має однакову або вищу якість та цінність, ніж композиційні елементи [87, с. 32]»;

- «процес, під час якого використані / викинуті матеріали або вироби відновлюються, ремонтуються, повторно використовуються, змінюють своє призначення, модернізуються або реконструюються у творчий спосіб з метою збільшення їх цінності [88]».

Цей процес передбачає повторне використання речей з метою запобігання швидким змінам клімату, а також зменшення обсягів виробництва одягу, сталого споживання; може реалізовуватись як компаніями, так і окремими особами. Окрім терміна «апсайклінг», в англійській мові джерелах використовується і поняття «трешн» (trashion) – створення біжутерії, сумок, одягу та інших модних виробів шляхом апсайклінгу [90, с. 31].

Апсайклінг передбачає «не тільки збереження первинних функціональних характеристик сировини, а й їх вдосконалення та покращення [80, с. 40]».

Аналіз наукових джерел [89] дозволяє виокремити переваги та потенційні ризики процесу. Його перевагою є те, що він:

- 1) задовольняє потребу споживачів у новому продукті;
- 2) потребує використання незначної кількості енергії;
- 3) підвищує естетичну цінність існуючого продукту;
- 4) дозволяє створити унікальний продукт;
- 5) надає життєздатні можливості для створення власного бізнесу.

До проблем / потенційних ризиків апсайклінгу відносять:

- 1) невеликий обсяг відходів, які можна модифікувати порівнюючи із загальним обсягом відходів;
- 2) невеликий поточний розмір ринку та нішевий статус отриманих продуктів;
- 3) незначну кількість споживачів, що прагнуть розділяти та очищати відходи для подальшого апсайклінгу.

Доцільним є ознайомлення майбутніх фахівців із діяльністю світових та українських компаній, що займаються апсайклінгом. Серед світових брендів

можна виділити бренди “Re Done” “Zero Waste Daniel”, а серед українських - діяльність Ясі Хоменко, брендів “KseniaShnaider”, “Papinarubashka”, “Rehash”. Вивчення досвіду фінансово успішної реалізації апсайклінгу мотивує учнів до більш ґрунтовного вивчення проблеми, створення власних проєктів. Для реалізації проєктів з апсайклінгу виробів легкої промисловості здобувачі можуть використовувати такі техніки, як стемпінг, інкрустацію, тайдай, ручний розпис, вишивку, макраме, створення розрізів та потертостей, аплікацію [85]. Також можуть бути використані техніки, притаманні певним країнам, – сашіко, сакіорі, печворк, кілтінг, в’язання, плетіння та багато інших [16]. Вибір технік здійснюється самими учнями відповідно до рівня розвитку креативності, попереднього досвіду, естетичних цінностей, сформованих умінь та навичок використання цих технік.

Велике значення для формування екологічних умінь і навичок має процес розроблення і впровадження проєктів озеленення території закладу професійної освіти. Крім того, учні беруть участь у позакласних заходах: «Природа навколо нас», «Озеленення країни - спадщина майбутніх поколінь», «Правила поведінки в природі» та ін.

Маємо зауважити, що педагоги мають формувати екологічну компетентність здобувачів освіти не лише під час ведення інтегрованого курсу «Екологія», а й з інтегрованого курсу «Мистецтво», забезпечуючи при цьому реалізацію міжпредметної інтеграції в освітньому процесі [58, с. 77].

Відмітимо, що реалізація міжпредметної інтеграції відбувається і під час створення учнями проєктів. Так, Р. Мельниченко і В.Танська встановили, що найбільш ефективними формами екологічної діяльності є підготовка і захист екологічних проєктів, ділові та рольові ігри; організація колективних творчих справ та виховних екологічних заходів [39, с. 272].

Під час підготовки і реалізації проєкту учень відчуває себе дослідником, який має знайти рішення для розв’язання якоїсь екологічної проблеми, в той час як викладач, майстер виробничого навчання виступає лише в ролі консультанта.

Таким чином, застосування викладачами, майстрами виробничого навчання міжпредметної інтеграції сприяє удосконаленню навичок екологічного системного мислення учнів, кращому усвідомленню ними комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом, чіткішому розумінню мети кожного предмету в різних контекстах [40, с. 104].

Ще одним з ключових компонентів освіти є педагогіка партнерства, що ґрунтується на партнерстві між учасниками освітнього процесу: педагогом, учнями, батьками. Тому педагог, формуючи екологічну компетентність здобувача освіти, має взаємодіяти не лише з учнями, а й їх батьками. Наприклад, під час екологічного виховного заходу «Посадимо разом дерево», «Перелітних птахів чекаємо, про будиночки для них дбаємо» та ін. [42, с. 16].

Отже, на основі викладеного можна дійти висновку, що імплементація екологічного компонента в зміст професійної освіти сприятиме формуванню в майбутніх кваліфікованих робітників «зеленого мислення», культури взаємодії з природою, вироблення вмінь творчо й цілеспрямовано використовувати у професійній діяльності екологічні знання, що базуються на принципах сталого розвитку.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі нами проаналізовано дефініції «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність».

Встановлено, що компетентність використовується на різних рівнях і в залежності від цього наповнюється різним змістом. Дане поняття багатогранне і може розглядатися за допомогою різних підходів. Основні розбіжності науковців полягають у різних підходах щодо визначення структурних компонентів змісту компетентності, якими можуть бути знання, уміння, навички; здатність і готовність до практичної діяльності та ін.

Обґрунтовано, що застосування компетентнісного підходу сприяє: інноваційності освітнього процесу; забезпеченню його відповідності вимогам

держави, суспільства, світовим освітнім стандартам; переходу від простої передачі фрагментарних знань і умінь до підготовки особистості майбутнього фахівця із сформованими професійними компетентностями.

Виходячи з аналізу інформаційних джерел визначено компетентність як інтегровану сукупність її компонентів: знань, умінь, навичок, які визначають здатність особистості успішно використовувати універсальні способи діяльності для вирішення життєвих проблем.

Під поняттям екологічної компетентності ми розуміємо комплексну, взаємопов'язану систему знань, умінь, поглядів, способів мислення і діяльності у природі, що спрямована на розуміння й усвідомлення необхідності моральної екологічної відповідальності за стан довкілля. Відповідно, екологічна компетентність майбутнього кравця – це цілісна інтегральна характеристика особистості, що сформована на основі засвоєних у процесі навчання знань, умінь, навичок, норм, ціннісних орієнтацій, що забезпечують здатність розв'язувати професійні завдання екологічного характеру.

Беручи до уваги завдання екологічної освіти, сучасний викладач повинен формувати в здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти екологічну компетентність, уміло застосовуючи міжпредметну інтеграцію, інтерактивні, проєктні технології, співпрацю з батьками учнів, організацію навчальних осередків в освітньому процесі, поєднуючи традиційні форми екологічного виховання з інноваційними.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ

2.1. Педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх кравців

Останнім часом питання формування та розвитку екологічної компетентності набуває великого значення. Оскільки зміна освітньої парадигми і практичне спрямування навчання потребують від майбутніх кравців усвідомлення відповідальності за наслідки власної професійної діяльності. У цьому контексті обов'язковим є розуміння ними тих впливів на навколишнє середовище, котрі здійснюються під час виробництва. До того ж, екологічні знання як форма громадської свідомості безпосередньо впливають на формування господарських цілей соціуму, процес праці та організацію виробництва, вибір форм та способів взаємодії суб'єктів господарювання тощо. Зауважимо, що майже всі галузі промисловості негативно впливають на довкілля, зокрема і швейна.

А отже, формування екологічної компетентності у майбутніх кравців є одним з найголовніших завдань освіти сталого розвитку. Екологічна компетентність дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку [72, с. 6].

Важливим чинником, що впливає на ефективність освітнього процесу з формування екологічної компетентності, є його забезпечення відповідними педагогічними умовами, які визначаються як сукупність дидактичних факторів.

Розкриваючи зміст поняття «педагогічні умови», логічним є твердження, що йдеться про обставини, пов'язані з організацією освітнього процесу закладу професійної (професійно-технічної) освіти, з тим зовнішнім освітнім середовищем, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, науково-

дослідницька і виховна діяльність здобувачів освіти, спрямована на формування в них насамперед екологічних знань, умінь і навичок, розвиток їх світоглядної культури, екологічної компетентності.

Педагогічними умовами ефективного формування екологічної компетентності учнів Н. Олійник вважає: розуміння цілісності навколишнього середовища, взаємовпливу і взаємозалежності розвитку його окремих складників; інтегрування процесів професійної, екологічної та загальнокультурної підготовки здобувачів освіти; спрямованість освітнього процесу на соціальний розвиток особистості; гуманізація освітнього процесу, що сприяє виявленню активності всіх учасників, їхнього особистого включення у еколого-освітню діяльність; забезпечення можливості самореалізації здобувачів освіти з урахуванням їхніх особистих здібностей та інтересів [43, с. 15].

Нам імponує думка О. Герасимчук, що формування екологічної компетентності майбутніх фахівців виробництва, зокрема і швейного, є багатоаспектним процесом, який характеризується єдністю принципів цілісного освітнього процесу, а саме:

- загально дидактичних - науковості, систематизації, неперервності, індивідуалізації та диференціації, проблемності, свідомості й активності студентів, взаємозв'язку теоретичних знань і практичної діяльності;
- специфічних – інтегративності, зворотного зв'язку, професійної спрямованості майбутнього фахівця;
- принципів екологічної освіти – взаємозв'язаного розкриття глобальних, регіональних та локальних екологічних проблем, а також інтеграції природничо наукових, соціально-економічних, правових аспектів екологічної взаємодії [14, с. 11].

У дослідженнях Н. Немченко визначено такі педагогічні умови формування екологічної компетентності, як інтеграція та диференціація екологічної освіти з охопленням загальноосвітньої та спеціальної, змістової та процесуальної складових освітнього процесу; упровадження особистісно-

орієнтованих технологій; організація системи екологічно орієнтованої науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти на засадах індивідуального та творчого підходів [40, с. 16].

Ефективність процесу формування екологічної свідомості студентів забезпечується, на думку М. Хроленко, комплексом спеціально створених педагогічних умов: реалізація міждисциплінарного принципу інтеграції екологічних знань дисциплін загальнонаукового, гуманітарного, природничого та професійного циклів; використання системи навчально екологічних задач і завдань; застосування партисипативних методів здійснення екологічної освіти студентів» [76, с. 14]

Вищезазначене свідчить про те, що педагогічними умовами прийнято вважати зовнішні обставини, які забезпечують функціонування та розвиток процесу, що вимагає певного упорядкування - організації. Організація розуміється як процес досягнення визначеності в зовнішніх і внутрішніх відносинах систем, необхідної для забезпечення стійкості систем у змінному середовищі проживання. Отже, педагогічні умови ми визначаємо як особливості організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що визначають результати виховання, освіти та розвитку особистості здобувача освіти, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення.

У процесі організації якоїсь конкретної діяльності для її ефективності необхідно виділяти певні умови реалізації даної сукупності процесів. Умова - це те, від чого залежить дещо інше (обумовлює); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодії), з наявності якого з необхідністю впливає існування даного явища. Саме педагогічні умови – це одна зі сторін закономірності певного (виховного, навчального) процесу [30, с. 246]

Педагогічні умови, що впливатимуть на перебіг формування екологічної компетентності учнів професійного закладу освіти характеризуються наступними рисами:

– педагогічні умови повинні враховувати професійний розвиток і готовність викладача, майстра виробничого навчання до формування екологічної компетентності учнів;

– формування екологічної компетентності буде більш ефективним, якщо створювати для учнів сприятливе освітнє середовище, що забезпечує мотивацію екологічної діяльності та формування екологічних цінностей;

– оскільки екологічна компетентність формується на міжпредметному рівні, то необхідно забезпечити екологізацію змісту навчання за рахунок міжпредметних зв'язків із дисциплінами навчального плану закладу освіти;

– застосування інформаційно-комунікативних технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти значно розширює й урізноманітнює форми та методи формування екологічної компетентності учнів;

– моніторинг якості формування екологічної компетентності сприятиме розвитку особистості майбутнього кравця загалом.

Тож, перша умова, що, на нашу думку забезпечуватиме ефективне формування екологічної компетентності здобувачів освіти є готовність викладача, майстра виробничого навчання до формування екологічної компетентності учнів. Аналіз практики сучасної екологічної освіти здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О дозволив виявити певну суперечність, сутність якої полягає в тому, що формування екологічної компетентності має загальнопедагогічний, соціокультурний вимір і вимагає комплексного підходу в закладі освіти. Проте у багатьох закладах, реалізація зазначених завдань зводиться до предметоцентрованого формату в межах інтегрованого курсу екології, обмежується теоретичною підготовкою, відірваною від практично-професійної, конкретної екологічної діяльності у професійній сфері й побуті. Практика показує, що саме на заняттях інтегрованого курсу екології викладач надає розуміння ролі екологічної освіти та просвіти в природоохоронній діяльності людини; знання про раціональне використання природних ресурсів та їх охорону; уміння прогнозувати й аналізувати наслідки

антропогенних впливів на довкілля; оцінювати проблеми, пов'язані з озоновим шаром і парниковим ефектом; користуватися стандартами вмісту пріоритетних забруднювачів в Україні, країнах ЄС, США згідно з рекомендаціями ВООЗ.

Друга умова обумовлюється створенням сприятливого освітнього середовища формування екологічної компетентності учнів. Обґрунтування вибору зазначеної умови пов'язане з реалізацією особистісного компоненту екологічної компетентності (мотиви екологічної діяльності, екологічні цінності) учнів професійного (професійно-технічного) закладу. Також у освітньому середовищі здобувачі освіти та педагоги мають почуватися в безпеці та взаємодіяти; неприпустимими є випадки булінгу, жорстокості, дискримінації, расизму. Тобто, ця умова визначається педагогічною взаємодією в системі «викладач - студент» (особистість викладача, особистість студента, освітній процес) [61, с. 19].

Вплив освітнього середовища на формування особистості підкреслювалася багатьма видатними дослідниками-педагогами (О. В. Єжова, В.А. Сухомлинський, Н.Г. Ничкало, К.Д. Ушинський та ін.).

Видатний педагог В. Сухомлинський у праці «Павлиська середня школа» стверджував: «Виховання середовищем, обстановкою, створеною самими учнями, речами, що збагачують духовне життя колективу, – це, на наш погляд, одна з найтонших сфер педагогічного процесу» [65, с. 89]. Директор сільської школи під середовищем розумів все, що оточує дитину, колектив, у якому вона живе і взаємодіє; сукупність особливостей шкільного життя, які чинять як прямий, так і опосередкований вплив на становлення особистості учня, називаючи їх «фоном» [66]. Створений В. Сухомлинським педагогічний простір та освітнє середовище були покликані формувати в дитини особистісне емоційне ставлення до себе, до природи, до навколишнього світу, дарувати їй радість пізнання, «відкриття світу», єднання з навколишнім середовищем [67, с. 45]

Аналіз багатьох інформаційних джерел засвідчує різноманітність трактувань поняття освітнє (навчально-виховне) середовище:

- один із чинників формування особистості. О. В. Єжова визначає освітнє середовище як «Систему умов існування, формування і діяльності особистості в процесі засвоєння нею конкретних систем наукових знань, практичних умінь і навичок; система умов виховання й навчання особистості» [18, с. 272];

- середовище, в якому взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу має своїм результатом їхнє духовне, інтелектуальне, моральне, естетичне, фізичне взаємозбагачення, сприяє розвитку творчого потенціалу, самореалізації особистості, формує готовність до особистісного самовдосконалення, забезпечує реалізацію співтворчості в межах гуманістичної парадигми [35].

О. Макагон стверджує, [35, с. 8–9] що ефективність і стабільність сприятливого освітнього середовища підвищуються, якщо воно утворює єдиний інтегративний простір, що складається з різних мікросередовищ: інтелектуального, психологічного науково-методичного, соціального, культурно-естетичного, фізичного, санітарно-гігієнічного, електронного. Дослідник виокремлює дві групи чинників організації освітнього середовища:

- позитивні (формування іміджу школи; сприятливий психологічний мікроклімат у класі; максимальна реалізація можливостей, здібностей і потреб учнів; упровадження інновацій у педагогічний процес; результативність діяльності учнів; ефективний спосіб управління; піклування про суб'єктів педагогічного процесу; матеріально-технічне забезпечення);

- негативні (перевантаження фізичні, психічні, професійні; втома; відсутність взаєморозуміння між учителем, учнями й батьками; слабка матеріальна база; низький культурний та освітній рівень суб'єктів педагогічного процесу; авторитарний стиль управління; конфліктні ситуації).

Отже, формування екологічної компетентності здійснюється у процесі реалізації екологічної освіти за рахунок екологізації змісту навчальних

предметів, організації позакласної та поза аудиторної роботи екологічного спрямування, використання інтерактивних технологій та інноваційних методик, а також різних форм та методів освітнього процесу [43, с. 15]

Показниками сприятливого освітнього середовища формування екологічної компетентності учнів є: включеність учасників освітнього процесу у сумісну екологічну діяльність; гармонійність усіх суб'єктів педагогічного процесу у вирішенні екологічних питань; довіру, розвиток гармонійних взаємин між усіма суб'єктами освітнього процесу; довіра і висока вимогливість один до одного у вирішенні екологічних питань; інформованість суб'єктів освітнього процесу про цілі і стан справ; позитивне ставлення до цілей сумісної діяльності; задоволеність приналежністю до колективу; позитивне ставлення до оцінки результатів своєї діяльності та діяльності колективу; сприятливий психологічний мікроклімат; відповідна матеріальна-технічна база.

Екологізація змісту навчання за рахунок міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін – це третя педагогічна умова формування екологічної компетентності. Враховуючи вищезазначене, міжпредметні зв'язки будемо розуміти як спосіб екологізації змісту навчальних предметів закладів професійної (професійно-технічної) освіти за рахунок інтеграції знань учнів з різних освітніх галузей – природничої, соціальної та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, математичної тощо. Велика роль у формуванні екологічної компетентності майбутніх кравців належить створенню в освітньому закладі єдиного простору, що забезпечуватиме умови для підвищення ефективності освітнього процесу.

На нашу думку, формування освітнього середовища ЗП(ПТ)О не може здійснюватися стихійно; необхідне визначення структури середовища на основі чітких концептуальних позицій, об'єднання зусиль усіх суб'єктів навчально-виховної системи (учні, викладачі, батьки) для розроблення цілісної концепції, що визначає базові цілі освітнього середовища, програмує стратегічне бачення основ їх реалізації, змістове наповнення, що буде

розподілено у різноманітних видах та формах освітньої діяльності, адекватне теоретичне, методичне забезпечення його практичної ефективної реалізації, а також чіткий діагностичний інструментарій, спроможний комплексно визначити рівень розвитку середовища відповідно до поставлених цілей, що трансформуються у показники якості.

Четверта умова: моніторинг результатів формування екологічної компетентності учнів ЗП(ПТ)О. Поставити правильну мету, визначити завдання процесу неможливо без моніторингу, головною метою якого є отримання чіткого уявлення про ті причини, що будуть допомагати або перешкоджати досягненню намічених результатів. У процесі моніторингу збирається та аналізується вся необхідна інформація про реальні можливості педагогів і здобувачів освіти, рівень їх попередньої підготовки та багатьох інших важливих обставин у формуванні екологічної компетентності учнів. Відбувається коректування первинних завдань: дуже часто конкретні умови змушують їх переглядати, приводити у відповідність з реальними можливостями. Забезпечення вичерпаних умов реалізації методики формування екологічної компетентності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти забезпечить ефективність та результативність її здійснення.

Заслуговує нашої уваги твердження А. Хрипунової стосовно педагогічних умов реалізації екологічної освіти. Дослідниця визначає дотримання таких етапів технології формування екологічної компетентності здобувачів освіти:

- підготовчий (спрямований на створення відповідного науково-методичного забезпечення процесу формування екологічної компетентності студентів);

- мотиваційно-орієнтаційний (передбачає стимулювання позитивної мотивації набуття екологічної компетентності майбутніми фахівцями);

- змістово-практичний (розвиток усіх компонентів екологічної компетентності, що вимагає застосування різноманітних форм і методів

навчання - діалогових, проєктних, тренінгових, тестових, ігрових та ін., орієнтованих на активізацію навчально-пізнавальних дій, розвиток самостійності, творчості студентів, на наближення екологічної підготовки до умов реальної професійної діяльності; організації спеціальної діяльності практично-екологічної спрямованості);

- аналітико-результативний (аналіз й оцінка отриманих результатів з метою їх коригування) [77, с. 8].

Окрім педагогічних умов формування екологічної компетентності особистості науковцями розглянуто форми, технології та методики формування означеної компетентності. До прикладу, дослідження Г. Глуховою технології формування екологічної культури здобувачів освіти полягає в забезпеченні планомірного поетапного впливу на свідомість та поведінку студентів з метою формування відповідних екологічно-моральних установок, понять, принципів, орієнтацій від цінностей споживання до цінності заощадження та цінності відновлення [15].

Нам імponує структура розробленої науковцем технології: блок цілепокладання (мета й завдання), відповідним чином трансформований із нормативних державних стандартів вищої освіти; теоретико-методологічні концептуальні вихідні положення (закономірності, принципи, правила); змістово-процесуальний (навчальні дисципліни, спецкурси й факультативи, поза аудиторна виховна робота, науково-дослідна студентська діяльність, різновиди практик, самоосвіта й самовиховання), процесуальний (методи, організаційні форми, засоби) блоки та механізми зворотного зв'язку (діагноз, прогноз, план, організація, моніторинг, корекція) [15].

Основною формою роботи з майбутніми кравцями є заняття, що слугують не лише джерелом нових відомостей про взаємодію людини і природи, а й підґрунтям для формування екологічної компетентності, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до довкілля, адекватної поведінки в ньому. На заняттях використовують такі методи як розповідь, бесіда, пояснення, спостереження,

демонстрація, дидактичні ігри, моделювання, проблемні словесно-логічні завдання та ін. Результативність формування в учнів ЗП(ПТ)О екологічної компетентності забезпечується організацією їх експериментально-дослідницької діяльності як в природі, так і в виробництві. В процесі такої діяльності здобувачі освіти навчаються спостерігати, аналізувати, порівнювати факти, встановлювати зв'язки, робити висновки. Інтеграція в експериментально-дослідницькій діяльності сенсорних, пізнавальних, розумових і практичних дій учнів уможливорює більш глибоке й всебічне пізнання ними природних явищ і виробничих процесів.

Ефективним у формуванні екологічної компетентності майбутніх кравців, на нашу думку, є метод проєктів. У правильно організованій проєктній діяльності кожний учень має змогу реалізувати та розширити свій життєвий досвід, проявити свої здібності в тій частині спільної роботи, яка для нього цікава й доступна. В роботі над проєктом здобувачі освіти навчаються взаємодіяти, разом з викладачем спільно придумувати план, виконувати завдання, допомагати один одному. В проєкті мають вирішуватися такі завдання, які сприяють формуванню в них інтересу й потреби до активної участі в природоохоронній діяльності.

І. Коновальчук зауважує, що для проєктів важливо обирати такі теми, які учні можуть реалізувати й побачити, що може зробити кожна людина на особистому й повсякденному рівні для покращення екологічної ситуації й власного життя [26, с. 23].

Отже, формування екологічної компетентності майбутніх кравців буде ефективнішим за наступних педагогічних та організаційних умов: включення учасників освітнього процесу у сумісну екологічну діяльність; гармонійність усіх суб'єктів педагогічного процесу у вирішенні екологічних питань; довіри, розвиток гармонійних взаємин між усіма суб'єктами освітнього процесу; довіра і висока вимогливість один до одного у вирішенні екологічних питань; інформованість суб'єктів освітнього процесу про цілі і стан справ; позитивне ставлення до цілей сумісної діяльності; задоволеність приналежністю до

колективу; позитивне ставлення до оцінки результатів своєї діяльності та діяльності колективу; сприятливий психологічний мікроклімат; відповідна матеріальна-технічна база; умотивоване використання завдань природоохоронного спрямування під час проведення занять практично-професійного спрямування та проходження учнями навчально-виробничої практики (екологізація змісту навчання за рахунок міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін); моніторинг результатів формування екологічної компетентності учнів ЗП(ПТ)О.

2.2. Структура та компоненти предметного рівня екологічної компетентності

Нові вимоги суспільства сьогодення до змісту освіти зумовлюють потребу ґрунтовної підготовки екологічно грамотної молоді, здатної здійснювати екологоцентричний підхід у взаємодії з навколишнім середовищем. Сучасна освітня парадигма в Україні у центр освітньої діяльності ставить формування екологічної грамотності, і відповідно – екологічної компетентності особистості та суспільства. Стратегія розв'язання цього завдання передбачає становлення пріоритету всіх форм життя як необхідної умови існування сучасного людства, формування у нього ціннісного ставлення до природи. [79, с. 54].

Проаналізувавши категоріальний апарат компетентнісного підходу, можемо три базових компоненти екологічної компетентності:

- знансвий (сукупність відповідних знань),
- практичний (навички прийняття екоорієнтованих рішень та вирішення екологічних проблем),
- орієнтаційний (світоглядний).

Проте, зважаючи на психологічні характеристики особистості, не можна не зважати на те, що екологічна компетентність як кравців, так і будь-якої пересічної особистості має включати, окрім когнітивного, діяльнісного та рефлексійного, також мотиваційний компонент [77]. Саме тому розробка

критеріїв та показників екологічної компетентності має базуватися на цих компонентах і враховувати психологічні та інші важливі в цьому контексті характеристики особистості.

У контексті нашого дослідження компонентів предметного рівня екологічної компетентності, розглянемо більш детальніше підходи науковців щодо визначення структури екологічна компетентність майбутніх фахівців.

«У структурі екологічної компетентності здобувача освіти важливими є когнітивний, аксіологічний та праксеологічний компоненти» - стверджує С. Совгіра. На основі означених структурних компонентів екологічної компетентності науковцем визначено типи взаємодії з навколишнім середовищем, а саме екоцентричний, ситуативний, антропоцентричний, що відображають рівень сформованості знань, умінь, поглядів, цінніних орієнтацій особистості, її ставлення до екологічних проблем та їх розв'язання [61, с. 22].

В свою чергу, А. Хрипунова [77, с. 14] до структури екологічної компетентності майбутніх фахівців включає:

- мотиваційно-особистісний компонент, який передбачає наявність у здобувачів освіти сформованих професійних і особистісних якостей (відповідальності, толерантності, вимогливості, громадянської активності, принциповості), інтересу до екологічних проблем та їх вирішення, спрямованості на здійснення екологічно-орієнтовної діяльності, усвідомлення необхідності екологічної самоосвіти, самовдосконалення;

- когнітивний компонент, що окреслює засвоєння учнями системи загальних та спеціальних професійних екологічних знань, а саме моніторинг стану навколишнього середовища, механізми антропогенного впливу на довкілля;

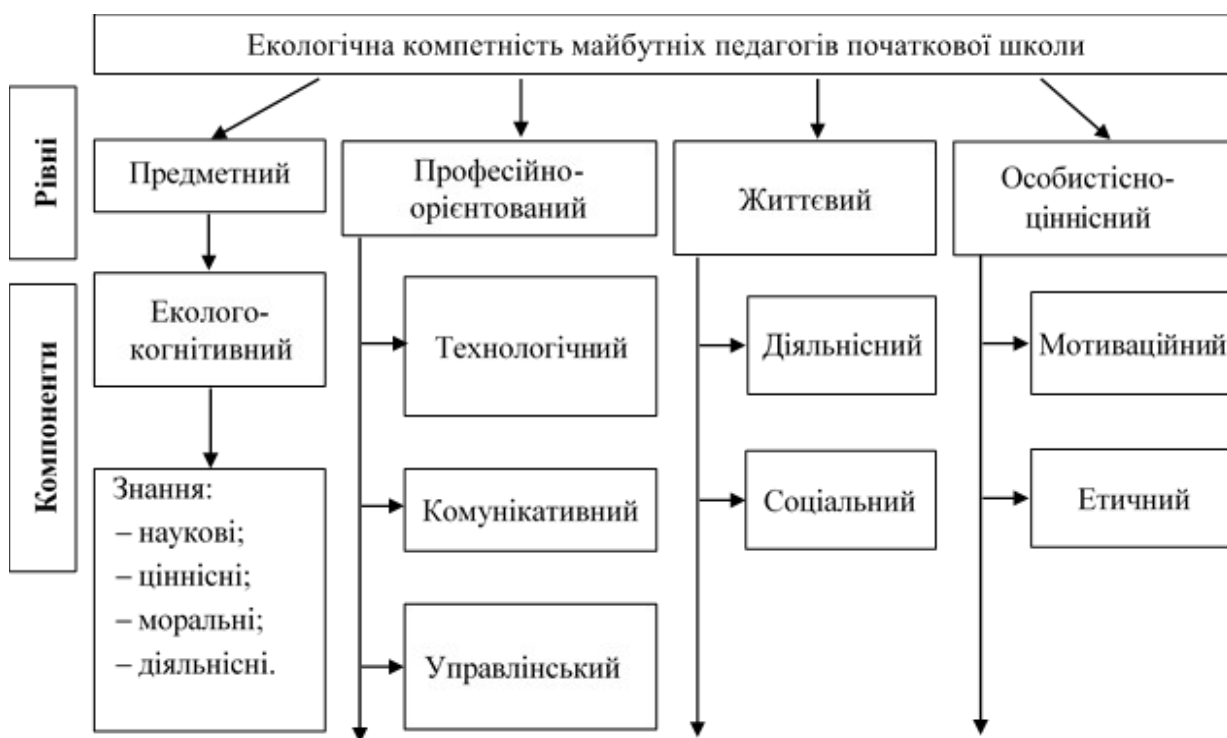
- діяльнісний компонент сприяє сформованості комплексу організаційних, проєктувальних, регулятивних умінь;

- рефлексивний компонент визначає здатність до аналізу та корекції власної діяльності.

Не малий для нас інтерес викликає розроблена структура екологічної компетентності М. Хроленко, що включає інтелектуальний, пізнавально-емоційний, діяльнісно-поведінковий компоненти. До пізнавально-емоційного компоненту належать такі пізнавальні процеси, як сприйняття, пам'ять, мислення, увага, відчуття. За допомогою них майбутні кравці збагачують свої знання та емоційно-вольову сферу. Інтелектуальний компонент включає систему теоретичних положень стосовно взаємодії навколишнього середовища і суспільства. Діяльнісно-поведінковий компонент відображає програму дій щодо реалізації інтелектуального та пізнавально-емоційного компонентів означеної компетентності [77, с. 15].

Нам імponує думка щодо структури екологічної компетентності дослідника Н. Баюрко. Крім вищевизначених компонентів він виокремлює творчий, який передбачає здатність здобувача освіти усвідомлювати себе частиною природи і реалізовувати свій творчий потенціал у природоохоронній діяльності [5, с. 45].

В свою чергу, досліджуючи структуру екологічної компетентності майбутніх педагогів початкової школи, Г. Чайковська висловлює думку, що дана структура має включати життєво-практичні, особистісні, предметні, професійно-орієнтовані рівні, яким підпорядковані професійні знання, уміння, навички здобувача освіти (мал. 1).

Мал. 1. Структура екологічної компетентності за Г.Чайковською

Таким чином, відбувається відбір професійних екологічних знань, побудова системи професійної компетентності, накопичення і реалізація особистісного і суспільно значущого потенціалу студентів, як майбутніх фахівців [79, с. 55].

Дослідниця до основного компоненту предметного рівня екологічної компетентності відносить еколого-когнітивний, який передбачає оволодіння студентами таких категорій екологічних знань:

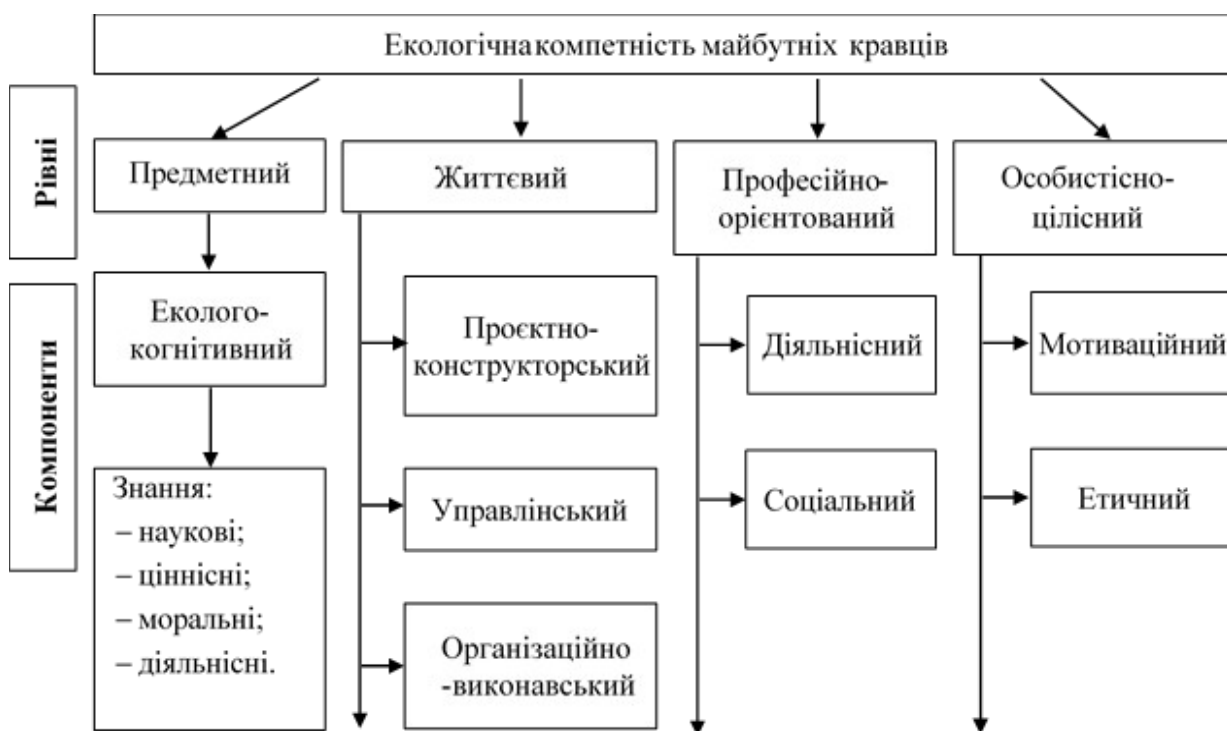
- наукові – ідеї, теорії, концепції, факти, які характеризують тенденції глобалізаційних, регіональних і локальних змін в екосистемах і біосфері, відносини людини з навколишнім середовищем;
- ціннісні – екологічні орієнтації людини на різних етапах розвитку суспільства, ідеали, ідеї, що характеризують природу та людину як універсальну цінність;
- моральні – система моральних та правових принципів, норм, правил, що регулюють відносини людини з природою;

– діяльнісні – допомагають відібрати матеріал з екологічної проблеми для виступу на конференції, диспуті, проаналізувати відповідну літературу [79, с. 57].

Цілком слушною, на наш погляд, є думка О. Чернікової стосовно того, що екологічна компетентність включає проєктно-конструкторські, управлінські, оцінні та дослідницькі вміння щодо здійснення екологічної діяльності. [81, с. 7-8].

Взявши за основу вищезазначене, пропонуємо в контексті дослідження розробити структуру екологічної компетентності майбутніх кравців. (мал. 2)

Вважаємо за потрібне детальніше розглянути запропоновані компоненти, що входять у структуру екологічної компетентності майбутнього кравця, та обрати відповідні шляхи для формування кожного рівня означеної компетентності.

Мал. 2. Структура екологічної компетентності майбутніх кравців

Еколого-когнітивний компонент означеної компетентності включає за твердженням О. Рудої, екологічні знання, що формують у учнів науковий

світогляд, сприяють правильному розумінню різноманітних процесів і природних явищ, закономірностей функціонування живих організмів, їхніх угруповань і біосфери в цілому як глобальної екологічної системи, стимулюють розвиток інтересу до їхнього пізнання та турботу про охорону навколишнього природного середовища. У загальнонауковому тлумаченні екологічні знання виражають узагальнений досвід людства, який включає факти, принципи, ідеї, поняття, закони, гіпотези, теорії, висновки. В особистісному сенсі екологічні знання є частиною досвіду особистості, який включає відомості про певні явища чи процеси та ставлення індивіда до них [55, с. 14].

Діяльнісний компонент екологічної компетентності передбачає сформованість у майбутнього фахівця сукупності відповідних умінь, що є важливими або й зовсім необхідними для певних видів практичної діяльності [12]. Якщо говорити про професійну діяльність, то важливими є:

- управлінські уміння (забезпечувати організацію, розроблення, впровадження, моніторинг, контроль заходів з екологічно безпечної діяльності промислових і цивільних об'єктів та ін.);

- проєктувальні уміння (на підставі результатів моніторингу довкілля розробляти проєкти захисту навколишнього середовища і здоров'я людей від впливу антропогенних об'єктів та надзвичайних природних явищ, подолання наслідків такого впливу та ін.);

- організаційно-виконавські уміння (застосовувати відповідні механізми та інструменти раціонального природокористування та впровадження екологічно безпечних промислових технологій, екологічно чистих відновлюваних джерел енергій тощо).

Разом з тим, діяльнісний компонент проявляється і в повсякденному житті, про що може свідчити здатність особистості організувати свою життєдіяльність на принципах раціонального використання природних ресурсів і енергії, мінімізації відходів, естетичного ставлення до природних об'єктів і систем, тощо.

Соціальний компонент визначає здатність особи самостійно приймати рішення, що стосуються охорони навколишнього середовища, її вміння брати на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності, уміння приймати вибір між соціальними потребами і екологічною доцільністю. Соціальний компонент включає знання і розуміння екологічних норм, розуміння важливості їх виконання, формування почуття відповідальності впливу власної діяльності на природу, підготовки екологічних заходів та участі у їх проведенні [79, с. 58].

Проектно-конструкторський (технологічний) компонент екологічної компетентності майбутнього фахівця включає: вміння організовувати екологічно зорієнтовану навчально-дослідницьку та науково-дослідницьку діяльність; підготовки і реалізації екологічних проєктів [70, с. 40].

У зміст управлінського компонента входять оцінка професійної екологічної ситуації, вибір і обґрунтування власної моделі поведінки, реалізація вибраного рішення. У цьому контексті екологічна освіта у ЗП(ПТ)О має бути спрямована на розвиток особистості учня як індивідуальності і професіонала, готового до екологічної діяльності [70, с. 41].

Особистісний рівень екологічної компетентності передбачає виконання мотиваційної функції, що реалізовується під час особистісного сприйняття екологічних криз, вирішенні завдань, що пов'язані з природоохоронною діяльністю. Сміслове навантаження особистісного рівня екологічної компетентності зумовлене екологічним світоглядом, мисленням кожної особистості, її знаннями, ідеалами, ціннісними орієнтаціями, мотивами, емоціями, ставленням та інтересом щодо екологічних знань [70, с. 42].

У свою чергу, процес формування особистісного рівня майбутніх фахівців передбачає надання якісно нового рівня стимулювання екологічно толерантної поведінки, як вияву духовної, етичної, емоційно-вольової, інтелектуальної активності студентів як майбутніх педагогів, що визначає їх особистий внесок у практичну екологічно зорієнтовану діяльність.

На особистісному рівні екологічної компетентності виділяють два компоненти: мотиваційний та етичний [70, с. 43].

Мотиваційний компонент особистісного рівня відображає усвідомлену готовність здійснювати еколого-професійну діяльність на основі принципів компетентісного підходу в контексті ідей стійкого розвитку, що включає цивільну відповідальність за стан навколишнього середовища, а також глибоку переконаність у необхідності екологічної освіти молодших школярів [70, с. 43].

Етичний компонент передбачає реалізацію функції розуміння, відповідно до якої забезпечується екологічна безпека, формування гармонійної, критично мислячої особистості кравця, який здатен до цивілізованого ставлення до природи у всіх сферах життя [9, с. 34].

Процес формування особистісного рівня екологічної компетентності на етапі розуміння і осмислення єдності людини і навколишнього середовища, передбачає застосування прийомів, методів і форм роботи, які здатні актуалізувати ціннісні орієнтації, усвідомити можливості вирішення екологічних проблем і криз, усвідомити важливість їхнього розв'язання, викликати емпатію щодо природи молодого покоління. Такий стан можна створити шляхом емоційно виразної розповіді, перегляду фільмів про природу, відвідування парку, заповідних територій. Крім того, можна запропонувати майбутнім фахівцям самим скласти казки, легенди, вірші про природу [9, с. 37].

Отже, кожний окремий компонент екологічної компетентності має свою специфіку формування, пов'язаний з іншими компонентами і відповідно залежить від них, тим самим впливаючи на продуктивність кожного. Жодна компетентність, у тому числі й екологічна, не формується як окрема автономна одиниця.

2.3. Шляхи формування екологічної компетентності майбутніх кравців

Актуалізація проблеми екологічного виховання молоді не викликає сумніву, адже екологічна ситуація в останні десятиліття набула тривожного статусу. Важливе значення у подоланні екологічної кризи, на думку науковців, належить освіті й педагогіці, зокрема професійній освіті, що покликана формувати екологічну компетентність, екологічну культуру, фундаментальні екологічні знання, екологічне мислення і свідомість, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи, як унікального ресурсу.

Наукова практика свідчить про те, що ринок праці вимагає від ЗП(ПТ)О і всієї системи освіти в Україні підготовки висококваліфікованого фахівця, який має чітку життєву позицію, здатен не лише застосовувати отримані знання на практиці, а й модифікувати їх залежно від життєвих ситуацій. Екологічна компетентність залишається складовою життєвої компетентності, набуваючи соціальних ознак: по-перше, вона пов'язана з можливостями задоволення матеріальних, духовних потреб людини; по-друге, із зростанням відповідальності за екологічні наслідки дій і вчинків перед іншими людьми, наступними поколіннями [17, с. 102].

Під час професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки майбутніх кравців для ефективного впровадження компетентнісного підходу в освітньому процесі, необхідним є не лише розуміння сутності, структури, педагогічних умов, а й шляхів формування екологічної компетентності здобувачів освіти.

Формування екологічної компетентності учнів ЗП(ПТ)О здійснюється у процесі реалізації екологічної освіти за рахунок «екологізації» змісту навчальних предметів, організації самостійної роботи природоохоронного спрямування, використання інтерактивних методик і технологій, а також нетрадиційних методів, прийомів і форм освітнього процесу [14, с. 18].

Формування екологічної компетентності майбутніх кравців полягає в умінні розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в

рамках сталого розвитку, усвідомлювати роль навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

«Людина була і завжди залишиться сином природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її залучення до багатств духовної культури, – казав Сухомлинський. – Світ, що оточує дитину, це, насамперед, світ природи з безмежним багатством явищ та невичерпною красою. Я бачу виховний сенс у тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала велику таємницю життя в природі...» [67, 479–536.].

Реалізація зазначених вище функцій відбувається під час професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки майбутніх кравців і залежить від рівня сформованості таких структурних компонентів, як: мотиваційний (орієнтація на роль і місце екологічної освіти у змісті діяльності професійної школи); змістовий (засвоєння відповідного рівня психологічних, педагогічних, екологічних, методичних знань); діяльнісний (набуття учнем мотиваційних, пізнавальних, конструктивних, оцінних, організаційних умінь, необхідних для успішного формування екологічної компетентності); емоційно-ціннісний (формування цінностей: соціальних, моральних, екологічних, педагогічних); творчо-пошуковий (творчий саморозвиток і самовдосконалення особистості майбутнього кравця) [69, с. 58].

Професійно-теоретична частина має бути спрямована на систематизацію і збагачення екологічних знань. Професійно-практична підготовка – на формування професійних умінь, навичок з використання здобутих знань і умінь у практичній діяльності під час навчальної, практичної і виховної роботи. Найбільш ефективною формою екологізації змісту освіти ЗП(ПТ)О має стати насичення навчальних предметів гуманітарно-природничого циклу екологічним освітнім матеріалом протягом усього періоду навчання [21, с. 96].

Екологічна компетентність формується також засобами екологічних тренінгів, які є інноваційною формою соціально-педагогічної роботи.

М. Білянська трактує навчальний тренінг як спланований процес трансформації знань, поведінкових навичок шляхом накопичення досвіду з метою досягнення ефективного виконання певного виду діяльності. Під час тренінгу необхідно створити неформальне, невимушене спілкування його учасників, яке сприяє розвитку міжособистісних взаємин, формуванню декількох варіантів розв'язання проблеми [62, с.124].

У процесі проведення тренінгу, стверджує науковець, застосовують інтерактивні методи і форми навчання – групові дискусії, гру, міні-лекцію, моделювання ситуації, мозковий штурм, дискусію, презентації, аналіз ситуаційних вправ. Вони сприяють зацікавленості процесом навчання, формують уміння висловлювати власну позицію та відстоювати її. Особливостями тренінгу як технології освітнього процесу у закладі вищої освіти є те, що тренінг не схожий на звичайне аудиторне заняття, під час тренінгу студенти не сидять за столами, а спілкуються і взаємодіють із тренером і між собою [62, с.125].

Екологічний тренінг як нетрадиційна форма роботи зі студентами щодо формування екологічної компетентності, сприяє відпрацюванню вмінь і навичок безпосередньо на практиці, застосуванню їх життєвого досвіду. Використання екологічних тренінгів забезпечує закріплення інформації щодо екологічних проблем та шляхів їх вирішення, порівняння різного ставлення людей до цих проблем, усвідомлення нерозривної єдності та взаємозалежності екологічних проблем міста та села, розуміння трансграничного забруднення Землі, розвиток глобального екологічного мислення [32, с. 167].

Викладачем можуть бути запропоновані обговорення різних екологічних проблем, дискусії, дидактичні ігри та інші проблемні, пошукові та творчі завдання. Прикладом тренінгового заняття може бути складання учнями казок - казкотерапія. Здобувачам освіти пропонується на основі

власного життєвого досвіду скласти екологічну казку, яка відображає певні проблеми стану навколишнього середовища чи ілюструє їх вирішення. Що сприяє не лише розвитку фантазії, мислення, але й їх екологічному вихованню, формуванню турботи про навколишнє середовище. Крім того, учням можуть бути запропоновані такі тренінги: «Планета моєї мрії», «Екологічні проблеми сьогодення та шляхи їх розв'язання», «Земля лише одна», «Живи органічно» [24, с. 110].

Під час професійно-практичної підготовки майбутніх кравців в межах навчального предмету «Виробниче навчання», обов'язковим модулем є «Загальні відомості про оздоблення одягу. Види та способи оздоблення одягу» (Додаток А), «Технологія виконання оздоблювальних елементів (жабо, кокілье, волани, оборки, банти, буфи, рюші, мереживо)» (Додаток Б) передбачає набуття учнями ЗП(ПТ)О компетентностей у процесі проектно-технологічної діяльності (методу проєктів). У педагогічній літературі проєкт визначається як спільна взаємопов'язана діяльність здобувачів освіти і викладачів, що відповідає єдиній темі, меті, завданням, має узгоджений характер і спрямована на досягнення кінцевого результату, а саме – реалізації проєкту [5, с. 175].

Проєктна діяльність належить до активних методів навчання. Її перевагами є те, що здобувачі освіти навчаються, діють у мікросоціальному середовищі, отримують практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці. Проєктна діяльність сприяє формуванню зв'язку між закладом освіти та сучасним соціумом, впливає на формування в учнів ключових компетентностей, дозволяє здобувати необхідні знання у безперервному освітньому процесі, сприяє розвитку мотивації, активізує діяльність учнів.

Серед рекомендованих навчальною програмою об'єктів проєктування є, зокрема, виготовлення моделей одягу за найперспективнішим напрямком екологічного дизайну використаних речей - Upcycling (Апсайклінг).

Upcycling - слово, яке все частіше з'являється у щоденному вжитку сучасності (Додаток В). Воно означає нове життя для старих речей, або вторинну переробку попередньо використаного продукту за умови виготовлення нового продукту більш високої якості з іншою функцією та часто з кращою екологічною цінністю [87].

Представимо нижче конспект уроку з «Виробничого навчання» за даною тематикою.

Конспект уроку виробничого навчання **з професії «Кравець»**

Модуль: КРВ – 4.4 Виконання ремонту одягу та оновлення швейних виробів

Тема уроку: «Апсайклінг джинсових виробів»

Мета уроку:

навчальна: ознайомити з основними методами апсайклінгу джинсових виробів, навчити переробляти старі джинсові речі для створення нових елементів одягу або аксесуарів;

розвивальна: розвивати вміння аналітично мислити, планувати процес перетворення старих речей, а також творчий підхід до оновлення одягу;

виховна: виховувати свідоме ставлення до збереження ресурсів, розуміння важливості переробки та відповідального споживання в моді.

Обладнання та матеріали:

- Старі джинсові вироби (штани, куртки, спідниці).
- Швейні машини, нитки, голки, ножиці.
- Фурнітура (блискавки, гудзики, заклепки).
- Декоративні елементи (аплікації, нашивки, стрази).
- Тканина для підкладки або деталей.
- Оверлок.
- Крейда для розмітки, лінійки, сантиметрова стрічка.

Тип уроку: урок удосконалення умінь та формування навичок.

ХІД УРОКУ:

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА

- Привітання учнів.
- Перевірка присутніх.

II. ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ

1. Актуалізація опорних знань. Перевірка теоретичних знань.

- **Запитання до учнів:**
 - Що таке апсайклінг? Як його використовують у моді?
 - Які техніки ремонту одягу ви вже знаєте?
 - Чому важливо переробляти старий одяг?

Мета цього етапу: Оновити знання учнів про основні техніки ремонту і апсайклінгу, розкрити важливість екологічної моди.

2. Пояснення та показ прийомів та способів виконання дій, а також способи контролю їх якості.

Методи апсайклінгу:

- Перетворення старих джинсів у нові вироби (сумки, шорти, куртки, жилетки).
- Використання техніки **печворк** (зшивання шматків тканини).
- Створення нових елементів одягу через додавання декоративних деталей.

Етапи роботи з джинсовими виробами:

Оцінка стану виробу: Аналіз стану джинсів (зношеність, наявність дефектів).

Вибір техніки апсайклінгу: Визначення кінцевого результату (який виріб створюватиметься).

Розкрій: Вибір деталей, які можна використовувати.

Обробка швів: Використання швейної машини або оверлока для з'єднання частин виробу.

Декорування: Додавання аплікацій, вишивок або інших декоративних елементів.

Приклади апсайклінг-проектів:

- Перетворення джинсів на спідниці та жилети, піджак, корсет.
- Створення шортів із старих джинсів.

3. Інструктаж з техніки безпеки

- Правила роботи з швейною машиною.
- Безпечне використання ножиць та інших інструментів.
- Правила роботи з голками та іншими гострими предметами.

III. ПОТОЧНИЙ ІНСТРУКТАЖ

Завдання для учнів:

1. Оцінити стан принесених джинсових виробів.
2. Вибрати одну з технік апсайклінгу для перетворення виробу.
3. Виконати розкрій і почати зшивання нових деталей.
4. Використовувати швейні машини для створення нового виробу.
5. Додати декоративні елементи для покращення дизайну.

Цільові обходи:

Перший обхід: перевірити організацію робочих місць, дотримання правил ТБ.

Другий обхід: перевірити правильність виконання етапів трудових прийомів.

Третій обхід: у разі колективної помилки, призупинити роботу учнів і провести додатковий інструктаж.

Четвертий обхід: перевірити правильність дотримання технічних умов в роботі.

П'ятий обхід: зосередити увагу на роботі слабких учнів

Шостий обхід: перевірити правильність ведення між операційного контролю.

III. ЗАКЛЮЧНИЙ ІНСТРУКТАЖ

1. Підсумки уроку

Обговорення результатів:

Показ та аналіз виконаних робіт.

Оцінка учнів за наступними критеріями:

- Техніка виконання.
- Креативність.
- Якість завершеного виробу.

Колективне обговорення труднощів та шляхів їх вирішення.

2. Домашнє завдання

- Підготувати ескіз нової ідеї для апсайклінгу джинсових виробів.
- Принести старі речі, які можна переробити на наступному уроці.

На наш погляд, проєктування і виготовлення колекцій моделей одягу доцільно реалізувати у вигляді колективного проєкту. Це не тільки сприятиме формуванню багатьох ключових компетентностей, а й дозволить повною мірою розкрити творчий потенціал кожного здобувача освіти, адже для виготовлення моделей одягу за технологією апсайклінг можна використати різноманітні способи оздоблення одягу та матеріали, а на різних етапах реалізації проєкту знайдеться робота для учнів з різними типами темпераменту та схильностями до різних видів діяльності (мал. 3).

Практика роботи у ЗП(ПТ)О показує, що використання проєктної діяльності у освітньому процесі забезпечує формування таких ключових компетентностей, як: дослідницька, комунікативна, інформаційна та інших. Крім того, використання цього виду діяльності сприяє більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу, формуванню екологічної свідомості та екологічному вихованню здобувачів освіти, а створення самостійних екологічних проєктів забезпечує засвоєння навчального матеріалу на особистому рівні завдяки осмисленню самостійно добутої інформації. Також під час проєктної діяльності відбувається розвиток пізнавальної активності учнів, формування дослідницьких (планування проєктної діяльності, збір, обробка, аналіз, узагальнення, проведення експериментів) і конструктивних умінь, навичок інтеграції екологічних знань, отриманих з різних джерел [25, с. 56].

Мал. 3 Апсайклінг-проекти учнів ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей»

Одним зі шляхів формування екологічної компетентності учнів є творче поєднання традиційних та інноваційних технологій (таблиця 1)

Таблиця 1

№ п/п	Форма реалізації	Тематично-змістове наповнення	Учасники
1	Конференція	<p>Тема 1. Екологічна криза: причини, наслідки та шляхи їх подолання</p> <p>Питання для обговорення: Наслідки антропогенної діяльності. Наслідки. Парниковий ефект. Глобальне потепління: причини, наслідки.</p> <p>Тема 2. Регіональні екологічні проблеми України.</p> <p>Питання для обговорення Як впливати на екологічну свідомість людей? Що може зробити громада в попередженні подальшого розгортання екологічної кризи?</p> <p>Тема 3. Сталий розвиток - розумна взаємодія людини і природи</p>	
2	Диспути	Парниковий ефект – процес керований чи закономірний? Яким буде завтра, якщо...	
3	Екотренінг	«Екопрогноз: що буде, якщо...» Основні джерела забруднення довкілля Створення правил екологічної моралі	
4	Конкурси	Проектів «Друге життя відходів» Екорекламних соціальних відео-роликів Правил поведінки на природі (у лісі, біля водойм, парках)	
5	Акції	Ялинка ... без ялинки «Майбутнє лісу у твоїх руках» «Первоцвіти» «Парад квітів біля закладу освіти» День, тиждень без пластику Дерево замість газети Виготовити екоторбинку для покупок - це просто!	

Велике значення для формування екологічної компетентності приділяється самостійній роботі здобувачів освіти. Тобто, на практичних, заняттях учні працюють з підручниками, програмами, додатковими джерелами [61, с. 35].

Таким чином, при формуванні екологічної компетентності в поєднанні з традиційними формами роботи ми використовуємо інтерактивні: лекції проблемного характеру, лекції-вікторини, лекції-конференції, які сприяють

формуванню критичності мислення, розвитку власної позиції щодо поставленої проблеми; а також ділові ігри, тренінги, конкурси, диспути, дискусії, аналіз конкретних ситуацій, відеосюжети, зміст яких відображає специфіку формування екологічної компетентності [70, с. 42].

Отже, формування екологічної компетентності є багатограним та технологічно складним завданням, яке характеризується єдністю наукових підходів у цілісному освітньому процесі. Для кращого розуміння шляхів формування екологічної компетентності в професійному навчанні учнів ЗП(ПТ)О потрібно чітко дотримуватися таких принципів: інтеграції, системності, безперервності, взаємозв'язку та єдності, а, відповідно, в своїй діяльності використати такі функції екологічної компетентності, як морально-етичне, гігієнічне, прогностичне, практичне, економічне, розвивальне та самоідентифікаційне.

Висновки до розділу 2

На цьому етапі нами були проаналізовано особливості формування екологічної компетентності майбутніх кравців. А саме: педагогічні умови формування екологічної компетентності здобувачів освіти, структура та компоненти її предметного рівня, шляхи підготовки майбутніх фахівців до формування екологічної компетентності.

На основі аналізу психолого-педагогічної та наукової літератури нами було визначено, що педагогічні умови, як сукупність дидактичних факторів впливають на успішність формування екологічної компетентності майбутнього кравця.

Проаналізувавши наукові підходи до визначення структури екологічної компетентності було з'ясовано, означене поняття є структурою, що складається з когнітивного, діяльнісного, мотиваційно-ціннісного компонентів. У структурі екологічної компетентності виокремлюють предметний, професійно-орієнтований, життєвий і особистісно-ціннісний рівні. Що ж до предметного рівня екологічної компетентності, то виділяють

такі компоненти як проектно-конструкторський, управлінський, особистісний, що включає мотиваційний і етичний компоненти. А також діяльнісний і соціальний компоненти, що забезпечують застосування життєвого досвіду, позицій, ідеалів здобувачів освіти. Відповідно, кожен компонент структури предметного рівня екологічної компетентності має свою специфіку формування, що включає застосування відповідних форм, методів і засобів.

Найефективнішим шляхом формування екологічної компетентності студентів є використання оптимального поєднання традиційних (конференції, зустрічі з педагогами-новаторами) та інноваційних форм розвитку екологічної компетентності, до яких ми віднесли використання проєктів, тренінгів, реалізацію міждисциплінарного зв'язку між навчальними предметами.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ

3.1. Методичний інструментарій емпіричного дослідження стану екологічної компетентності майбутніх кравців

Базою нашого дослідження став ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей». Вибірка складала: 40 респондентів. До неї увійшли здобувачі освіти 2 та 3 курсу спеціальності «Кравець» (денна форма навчання, навчання на другому курсі). Дослідження проводилось з жовтня 2023 до жовтня 2024 року.

Експериментальне дослідження було поділене на два етапи: констатувальний, формувальний.

Констатувальний етап дослідження передбачав аналіз рівня сформованості екологічної компетентності майбутніх кравців.

Відзначимо, що у контексті дослідження змісту, форм і методів формування екологічної компетентності майбутніх фахівців актуальною є проблема визначення критеріїв, рівнів та показників цього складного інтегративного утворення [6, с. 46].

Критерій визначають як засіб для судження, ознака, на підставі якої здійснюється оцінка будь-чого. При цьому необхідно визначити норми за попередньо встановленими значеннями, що дають змогу робити певні висновки. Самі критерії мають відповідати ознакам: об'єктивності, адекватності, валідності, комплексності та інтегративності. То ж критерії повинні оцінювати реальне становище об'єкта або процесу, тому до них відносять кількісні, якісні та результативні виміри.

Таким чином, рівень екологічної компетентності майбутніх кравців (таблиця 2) визначаємо за трьома критеріями: когнітивним, ціннісним та діяльнісно-практичним [77, с. 20].

Таблиця 2

Критерії оцінювання рівня екологічної компетентності учнів

Критерії	Показники
Когнітивний	- знання про екологію рідного краю, країни, світу; - уміння правильно аналізувати та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки екологічних проблем; - уміння прогнозувати наслідки впливу своєї діяльності, оцінювати екологічні відносини.
Ціннісний	- почуття співпереживання та співчуття природі; - незалежність в екологічних судженнях; - переконаність у необхідності щоденно дотримуватися міри, норм і правил природокористування, бережливого ставлення до природного середовища у повсякденному житті та професійній діяльності; - необхідність у пізнанні екологічних відносин, інтерес до них у процесі навчання.
Діяльнісно-практичний	- уміння протистояти проявленню екологічного вандалізму у професійній праці, у побуті, соціальній діяльності; - звичка дотримуватися екологічних норм поведінки та проявлення екологічної ініціативи [38, с. 43].

Кожен критерій включає в себе групу показників, що якісно й кількісно характеризують його. Показник не може включити в себе все, оскільки існує достатньо багато властивостей для повноти характеристики того чи іншого явища. Він відображає тільки окремі властивості й ознаки досліджуваного об'єкта і служить засобом накопичення кількісних і якісних даних для критеріального узагальнення [6, с. 47].

На підставі визначених критеріїв та показників необхідно визначити рівні сформованості екологічної компетентності майбутніх кравців.

До прикладу: низький – передбачає сформованість необхідної операційної компетентності; достатній – сформованість операційних і ключових компетентностей (крім базової); високий – сформованість операційних, ключових і базових компетентностей [57].

Нами було проведено дослідження рівня сформованості екологічної компетентності у учнів 2 та 3 курсу за авторською анкетною, яка включає 10 питань, які стосуються обізнаності учнів в використанні апсайклінгу.

Респондентам роздали анкети та запропонували дати відповіді на питання анкети.

Формувальний експеримент планувався зі студентами 2 курсу, оскільки у них ще не викладалася тема навчального предмету «Виробничого навчання» Модуля: КРВ – 4.4 Виконання ремонту одягу та оновлення швейних виробів «Апсайклінг джинсових виробів» і вони ще не проходили навчально-виробничу практики на підприємстві. Тому експериментальною групою були учні 2 курсу. Формувальний експеримент полягав у практичного заняття учнями 2 курсу. Під час підсумкового зрізу відбулося порівняння результатів студентів 2 курсу до та після формувального експерименту.

3.2. Інтерпретація та аналіз отриманих результатів дослідження

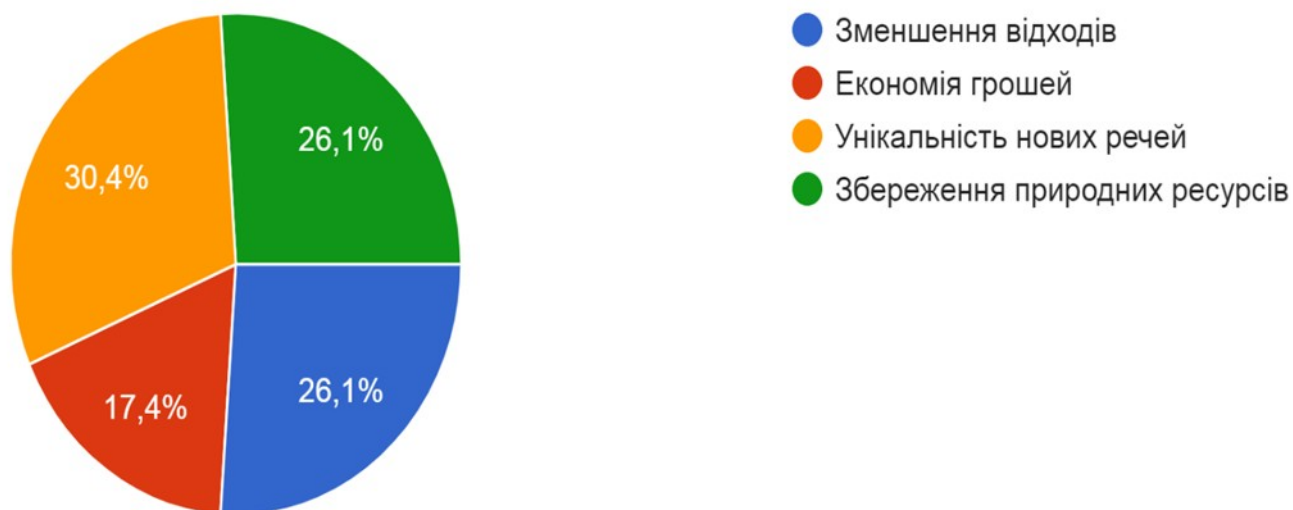
Формування екологічної компетентності майбутнього кравця відбувалося в процесі навчання на виробничому навчання. Проте екологічні знання студенти мали змогу отримати під час опрацювання навчального предмету «Екологія».

Розглянемо результати констатувального етапу експериментального дослідження учнів 2 курсу на початку вивчення теми про апсайклінг і розробку апсайклінг-проєкту.

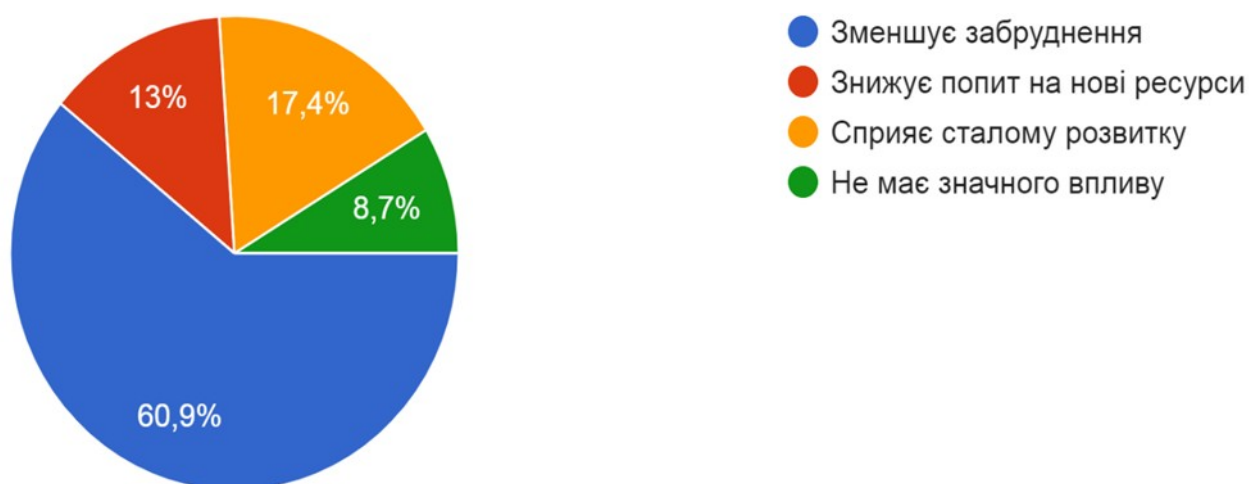
Так, на перше питання анкети Як ви розумієте поняття апсайклінгу?

На друге питання Які, на Вашу думку, основні переваги апсайклінгу? учні надали 30,4 відсотки саме дизайнерському підходу до даної технології, а не як для сталості розвитку суспільства.

На третє питання Як апсайклінг впливає на зовнішнє середовище? тільки 17, 4 відсотки респондентів відповіли про сталість розвитку суспільства.

На питання Чи вважаєте Ви, що апсайклінг може бути економічно вигідним? більший відсоток респондентів висловили думку, що він допомагає

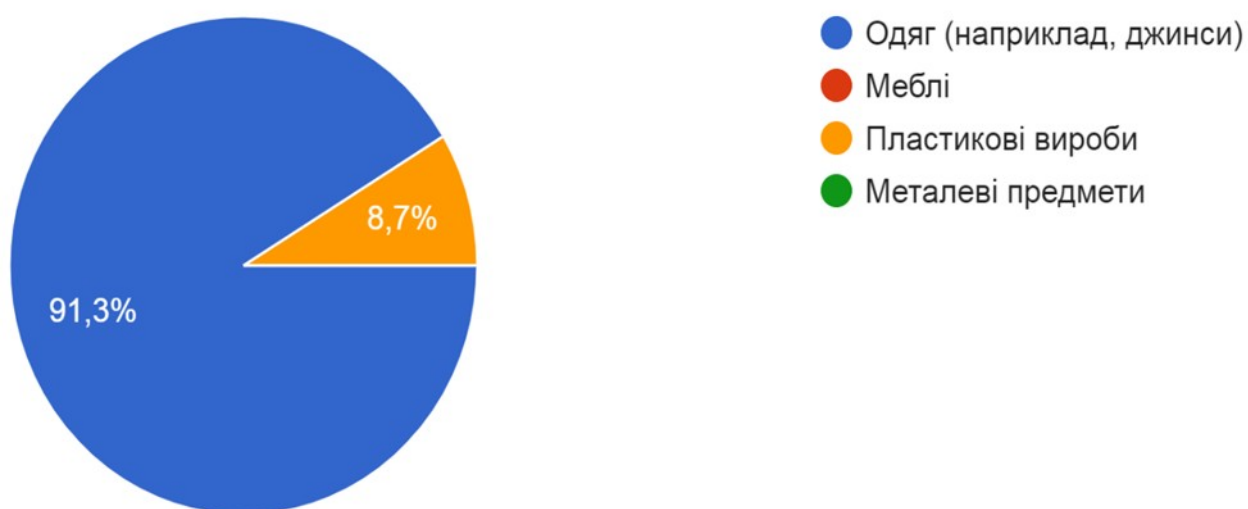
заощаджувати кошти, ніж є екологічною технологією сталого розвитку суспільства.

4. Чи вважаєте ви, що апсайклінг може бути економічно вигідним?

23 відповіді

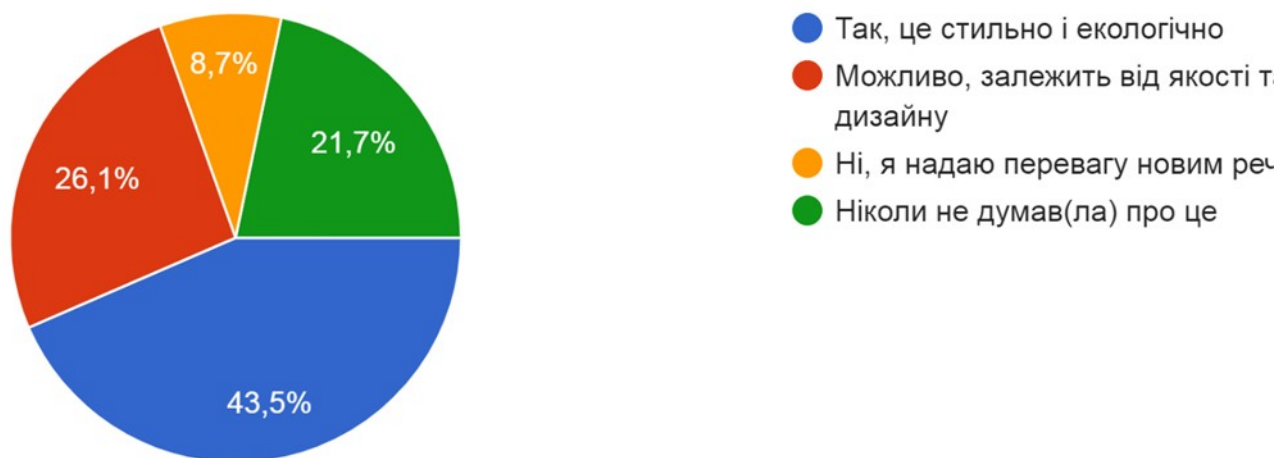
На п'яте питання Які речі, на вашу думку, найкраще підходять для апсайклінгу? 91,3 відсотки відповіли, як майбутні кравці, одяг.

На наступне питання Чи пробували ви перетворювати старі джинси на нові речі? 43,5 відсотків опитуваних, і це тішить, відповіли, що вони виготовляли сумки та аксесуари.

На питання Чи купували б Ви вироби, створені шляхом апсайклінгу зі старих джинсів? більший відсоток респодентів висловили думку, що це стильно і екологічно.

Таким чином, можна зробити висновок, що здобувачі освіти 2 курсу мають загальні уявлення, про апсайклінг, розуміють його застосування в сучасному світі як інструменту, що сприяє забрудненню навколишнього середовища, проте мало хто знає, що це сприяє сталому розвитку суспільства.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

Проаналізувавши інформаційні джерела, ми визначили значимість застосування компетентнісного підходу в сучасній освіті. Він сприяє модернізації освітнього процесу, оновленню змісту освіти, формуванню цілісної компетентної особистості, здатної самостійно приймати рішення і розв'язувати проблемні завдання у всіх сферах діяльності.

Здійснено детальний аналіз наукових підходів щодо визначення сутності понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність»,

що дозволив нам зробити висновок про те, що компетентність – це інтегрована сукупність її компонентів: знань, умінь, навичок, поглядів, ціннісних орієнтацій, переконань, що визначають способи поведінки людини у всіх сферах діяльності.

Під поняттям екологічної компетентності майбутнього кравця ми розуміємо комплексну, взаємопов'язану систему знань, умінь, навичок, способів мислення і діяльності у природі, що спрямована на розуміння й усвідомлення необхідності моральної екологічної відповідальності за стан довкілля у всіх сферах майбутньої професійної діяльності.

З'ясовано, що ефективність формування екологічної компетентності майбутніх кравців передбачає створення відповідних педагогічних умов, до яких ми віднесли: врахування принципів цілісного освітнього процесу, зовнішніх і внутрішніх чинників впливу, забезпечення інтеграції знань з «Екології» та «Виробничого навчання».

Встановлено, що екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх кравців має відповідну структуру, яку складають проектно-конструкторський, управлінський, мотиваційний, етичний компоненти, діяльнісний і практичний компоненти.

Формування кожного з компонентів екологічної компетентності у майбутніх кравців має свою специфіку, що включає застосування відповідних форм, методів і засобів під час навчання здобувачів освіти.

Проведене нами емпіричне дослідження дало змогу виявити стан екологічної компетентності майбутніх кравців. Для проведення подальшого дослідження нами були розроблені критерії (когнітивний, ціннісний, діяльнісно-практичний) та рівні (високий, достатній та низький) екологічної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2021 році» [Електронний ресурс] / Посилання Президента України // Над. ін-т стратегічних досліджень [офіц. сайт]. - К.: НІСД, 2015. - 684 с. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1855/>
2. Ануфрієва, О. Л. Компетентнісний підхід до економічної освіти [Електронний ресурс] / О. Л. Ануфрієва. – Режим доступу: www.cippe.edu.ua.
3. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланціосвіти: теоретичний аспект. Початкова школа. 2010. № 8. С. 46-50.
4. Балаюш О. Брейн-ринг «Підвищення екологічної компетентності педагогів» Вихователь-методист дошк. закладів.: щомісячний спеціалізований журнал. 2012. № 7. С. 34-39.
5. Баюрко Н. В. Педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутнього вчителя біології. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: зб. наук. пр. Глухівський НПУ ім. О. Довженка, №31. 2016. С. 41-49., с. 45
6. Баюрко Н.В. Використання проектних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку екологічної компетентності учнів. Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 16–17 жовтня 2015 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 180 с., с. 175
7. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти Початкова школа. 2010. №9. С. 1-4.
8. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українській перспективи. Київ: К.І.С., 2009. С. 47–52., с. 48
9. Бойчук Ю. Д. Теоретико-методичні основи формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2010. 44 с.

10. Веремчук А. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього педагога в умовах ВНЗ. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав- Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». 2013. №28(1). С. 63-69., с. 63
11. Волкова Н. П. Компетентність у здійсненні професійної комунікації майбутнього соціального педагога. Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8). С. 31–36., с. 32
12. Верховна Рада України. 7 сесія, VIII скликання (2017, Вер. 05), Закон № 2145-VIII, «Про освіту». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
13. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 8 (18). С. 224–234
14. Герасимчук О. Л. Формування екологічної компетентності майбутніх гірничих інженерів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2015. 22 с., с. 11
15. Глухова Г. Г. Аксиологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 23 с., с. 10
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/321/Gluchova.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
16. Давиденко І.В., Чоні П.В. Дослідження принципів використання вторинних текстильних матеріалів в проектуванні сучасного костюма. Технології та дизайн. 2017. № 2 (23). С. 1–11.
17. Джам О. А. Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого

розвитку. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Екологія». 2016. №14. С. 102-105.

18. Єжова О. В. Формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів: монографія / О. В. Єжова. – Суми: Вид-во «МакДен», 2011. – 412 с, с. 272

19. Єжова О.В., Суворкіна Г.Є., Красенко О.В., Мельничук Е.В. Дизайн-проекування колекцій одягу за напрямом апсайклінг. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн технологій KyivTex&Fashion, м. Київ, 20 жовтня 2020 року. К.: КНУТД, 2020. С. 84-86. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16794/1/KyivTex%26Fashion2020_P084-086.pdf (дата звернення: 01.07.2024), с. 84

20. Коваль В.О. Експериментальне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи в контексті НУШ / В.О. Коваль, І.О. Погасій. Збірник наукових праць «Педагогічні науки» ХДУ, 2018. С.108 – 111., с. 107

21. Компетентнісна освіта: від теорії до практики. [Н. М. Бібік, І. Г. Єрмаков, О. В. Овчарук та ін.] К.: Плеяди, 2015. 120 с.,

22. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ.: К.І.С. 2015. 112 с., с. 13

23. Костюченко Л. Компетентнісний підхід у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх учителів початкових. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав- Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». 2016. № 28(1). С. 153-156., с. 156

24. Коваль В.О. Експериментальне дослідження стану екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи в контексті НУШ / В.О. Коваль, І.О. Погасій. Збірник наукових праць «Педагогічні науки» ХДУ, 2018. С.108 – 111., с. 108

25. Коваль В.О. Формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи в процесі проектної діяльності. Молодий вчений. 2018. № 2.1/54.1. 2018. С. 55–58., с. 56
26. Коновальчук І.І. Теоретичні й технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів // Молодь і ринок. 2016. № 5 (136). С. 20 – 24., с. 23
27. Концепція екологічної освіти України // Інформац. збірник Міністерства освіти і науки України. - 2002. - М 7. - С. 3 – 23
28. Крамаренко А. М. Екологічна компетентність – невід’ємна складова підготовки майбутніх фахівців початкової освіти в умовах. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки». 2015. № 3. С. 138-143.. с. 138
29. Липова Л. Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти [Електронний ресурс] / Липова Л., Лукашенко Т., Малишев В.- Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/882>.
30. Липова Л., Лукашенко Т., Малишев В. Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти. Освіта регіону. 2012. № 3. С. 246, с. 246
31. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 13–26.
32. Лук’янова Л.Б. Екологічна освіта у навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти. К.: Міленіум, 2016. 252 с., с. 167
33. Лутковська С. М. Формування професійно- екологічної компетентності майбутнього фахівця - завдання сучасної екологічної освіти. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. ХНТУ. Херсон, 2014. № 1 (6). С. 305 - 308., с. 135
34. Мелаш В. Д. Методична підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності в умовах нової української

школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». 2018. №151(1). С. 262-265., с. 265

35. Макагон О.Е. Організаційно-педагогічні умови створення сприятливого навчально-виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2007. 23 с; .Формування екологічної компетентності школярів : науково-методичний посібник / Н.А. Пустовіт, О.Л. Пруцакова, Л.Д. Руденко, О.О. Колонькова. Київ: Педагогічна думка, 2008. 64 с

36. Макагон О.Е. Організаційно-педагогічні умови створення сприятливого навчально-виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2007. 23 с, с. 8–9

37. Малишев В., Лукашенко Т. Екологічна освіта в Україні: психолого-педагогічні основи формування екологічних знань [Електронний ресурс] / В. Малишев, Т. Лукашенко // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. - 2011. - № 1. - Режим доступу: <http://social-science.com.ua/contents/11>

38. Марченко Л. І. Екологічна компетентність як показник екологічної освіти та як складова життєвої компетентності. Проблеми освіти : науково- методич. збірник. 2016. № 64. С. 92–95

39. Мельниченко Р. Екологічна компетентність вчителя як передумова здійснення неперервної екологічної освіти і виховання. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти». 2013. №4(2). С. 271–275., с. 272

40. Немченко Н. В. Формування екологічного світогляду старшокласників ліцею медико-біологічного профілю : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2017. 20 с., с. 104

41. Нікітченко Л.О. Формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі фахової. Сучасні проблеми

біологічної науки та методики її викладання у закладах вищої освіти : збірник наукових праць. 2017. № 21. С.219-229., с. 220

42. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с., с. 16

43. Олійник Н. Ю. Формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Харків, 2015. 19 с

44. Опалюк Т. Л. Компетентність майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі професійної підготовки. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Соціально- педагогічна». 2016. № 27. С. 166-175.

45. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2015. С. 15–24.

46. Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку [Електронний ресурс]: рішення колегії МОН України від 27 листопада 2015 р. // Рішення колегії Міністерства освіти і науки України (2015 р.) / Міністерство освіти і науки України [офіц. сайт]. - Режим доступу: [http:// mon. gov. ua/ about / kolegiya-ministerstva/ rishennya-kolegiyi-ministerstva.html](http://mon.gov.ua/about/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-ministerstva.html).

47. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України чин. від 23.05.1991 № 1060-XII // Законодавство України / Верховна Рада України: офіц. веб-портал. - Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/ru/1060-12](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/1060-12).

48. Ресурс: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>

49. Ресурс:

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pto/standarty/2023/01/27/Standart-profsv.Kravets.81-27.01.2023.pdf>

50. Ресурс: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00939671_0.html

51. Ресурс: <https://www.kmu.gov.ua/news/kolegiya-mon-shvalila-strategiyu-rozvitku-profesijno-tehnichnoyi-osviti-do-2023-roku> URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 15.03.2024)
52. Ресурс: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6174
53. Ресурс: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html>
54. Родигіна І. Компетентісно спрямований педагогічний процес [Електронний ресурс] / І. Родигіна. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/1963>.
55. Руда О. Ю. Формування екологічних знань студентів медичного коледжу у процесі вивчення біологічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. Ю. Руда . – Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 20 с.
56. Руденко Л. Д. Взаємодія школи і сім'ї як умова формування екологічної компетентності підлітків. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ, 2015. №8. Кн. 2. С. 25-27
57. Рудишин С. Д. Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін. Український педагогічний журнал. 2016. № 3. С. 74-83, с. 74
58. Савченко О. Я. Упровадження компетентісного підходу в початковому освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. Педагогіка і психологія. 2014. № 2 (83). С. 25-32.
59. Саєнко Ю. О. Впровадження технології критичного мислення під час вивчення навчальної дисципліни «Організація екологічного виховання в початковій школі» у майбутніх вчителів початкових класів. Молодий вчений. 2018. № 2(2). С. 640-645.
60. Січко І. О. Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх учителів початкових класів. Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань, 2013. №7. С. 205 - 209., с. 206

61. Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2017. 40 с.
62. Скиба М.М. Формування умінь еколого-педагогічної діяльності майбутніх учителів біології у процесі тренінгу. Педагогічний процес: теорія і практика. Серія «Педагогіка». К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2016. №4. С. 124–129., с.124
63. Степанюк К. І. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності університету : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Бердянськ, 2013. 23 с., с. 19
64. Стефанків О. М., Максимович О.М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення: монографія / Стефанків О. М., Максимович О. М. - Івано- Франківськ: Сімик, 2012. - 180 с
65. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр.твори: В 5-ти т. – Т. 4. К.: Школа, 1976. – С. 7–390., с. 89
66. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори: В 5-ти т. – К.: Шк., 1977. – Т.4. – с.393–626.
67. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Шк., 1976. – Т. 3. – С. 7–282., с. 45
68. Танська В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності молодших школярів. Молодь і ринок. 2016. № 5. С. 55-59.
69. Танська В.В. Методика навчання природознавства початковій школі: Навч. посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 236 с.
70. Тарасенко Г. С. Реалізація світоглядного потенціалу педагогічних дисциплін у контексті формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка». 2013. № 6. С. 39–45.

71. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2015
72. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. Київ: «Педагогічна думка», 2014. 64 с.
73. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: колективна монографія / Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, В.О. Мартиненко. К.: Педагогічна думка, 2014. – 346 с., с. 246
74. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник / [В. Т. Лозовецька, Л. Б. Лук'янова, Л. В. Козак та ін.]; заг. ред. Лозовецької В. Т. - К., 2010. - 382 с.
75. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність / В.В.Химинець. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.
76. Хроленко М. В. Формування екологічної свідомості майбутніх вчителів початкових класів : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 20 с.
77. Хрипунова А. Л. Формування екологічної компетентності майбутніх інженерів – фахівців цивільного захисту: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2017. 20 с.
78. Чайка В. М. Концептуальні основи визначення навчальних компетенцій майбутнього вчителя в процесі його професійного становлення. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка». 2016. № 3. С. 28–33., с. 29
79. Чайковська Г. Б. Формування екологічної компетенції в майбутніх вчителів початкової школи. Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». 2010. №3. С. 54–60.
80. Чупріна Н.В., Сусук М.Б. Апсайклінг та його визначення як напрямку екодизайну в сучасній індустрії моди. Вісник ХДАДМ. 2014. № 3. С. 38–41, с. 40
81. Чернікова О. В. Підготовка майбутніх учителів біології до формування екологічної культури старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук:

- 13.00.04 / Олена Василівна Чернікова; Південноукраїнський державний педагогічний університет (м. Одеса) імені К. Д. Ушинського, Одеса, 2004. – 21 с.
82. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика Zbiór raportów naukowych. «Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań». (28.12.2012 – 30.12.2012) – Warszawa Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». 2012. 100 str., с. 31
83. Шемет О.В. Дидактичні основи компетентнісного підходу у вищій професійній освіті. Науково-теоретичний журнал. Серія «Педагогіка». 2015. №10. С. 16-22.
84. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2005. 44 с
85. Шпетна А.В., Шугайло Я.В. Формування у майбутніх фахівців легкої промисловості до використання технік кастомізації. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн технологій “KyivTex&Fashion”, м. Київ, 20 жовтня 2020 року. Київ : КНУТД, 2020. С. 170–173
86. Cambridge dictionary announces ‘upcycling’ as a word of the year 2019 // Cambridge University Press. Електронний ресурс. Режим доступу: URL <http://services.cambridge.org/about-us/news/cambridgedictionary-announces-upcycling-word-year-2019/> (дата звернення 01.07.2024)
87. Flowers, J., Rauch, C., & Wierzbicki, A. Teaching Upcycling to Impact Environmental Attitudes. Journal of Technology Education. Vol. 30, No. 1, Fall 2018. Електронний ресурс. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1201581> (дата звернення: 01.07.2024), с. 32
88. Singh J., Sung K., Cooper T., West K., Mont O. Challenges and opportunities for scaling up upcycling business – The case of textile and wood upcycling businesses in the UK. Resources, Conservation and Recycling, 2019, 150, 104439. DOI: 10.1016/j.resconrec.2019.104439

89. Singh J., Sung K., Cooper T., West K., Mont O. Challenges and opportunities for scaling up upcycling business – The case of textile and wood upcycling businesses in the UK. *Resources, Conservation and Recycling*, 2019, 150, 104439. DOI: 10.1016/j.resconrec.2019.104439; Sung, K. (2015). A Review on Upcycling: Current Body of Literature, Knowledge Gaps and a Way Forward. The ICECESS 2015: 17th International Conference on Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability, Venice, Italy, 13-14 April 2015. URL: <http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/12706/>
90. Sung, K. (2015). A Review on Upcycling: Current Body of Literature, Knowledge Gaps and a Way Forward. The ICECESS 2015: 17th International Conference on Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability, Venice, Italy, 13-14 April 2015. URL: <http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/12706/>, с. 31
91. Tuning Educational Structures in Europe [Электронный ресурс]. – Режим доступа: europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html.
92. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html>
93. <https://www.kmu.gov.ua/news/kolegiya-mon-shvalila-strategiyu-rozvitku-profesijno-tehnichnoyi-osviti-do-2023-roku> URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 15.03.2024)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Урок №1

Тема. Загальні відомості про оздоблення одягу. Види та способи оздоблення одягу.

Мета: - ознайомити учнів з оздобленням одягу, його видами та способами, сформувані знання про моду та сучасні модні тенденції оздоблення;

- виховувати художній і естетичний смак, творче ставлення до праці, охайність в роботі, уважність;

- сприяти розвитку просторової уяви, творчого мислення, художніх здібностей, фантазії, розвивати в учнів уміння та навички, необхідні для вирішення нестандартних завдань, що зумовлені змістом уроку, навички самостійного пошуку шляхів з'ясування істини, самостійного здобування нової інформації, заохочувати прагнення до використання знань у практичній діяльності

Обладнання та інструменти: проєктор, електронна презентація, набір інструкційних карт ілюстрацій моделей з історичними костюмами, робочий зошит, презентації учнів

Тип уроку: урок – дослідження

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Яким чином можна оздобити різноманітні вироби?

- Розшифруйте прислів'я «Зустрічають по одягу – проводжають по розуму»

III. Повідомлення теми і мети уроку.

Мотивація теми.

Тема нашого уроку «Загальні відомості про оздоблення одягу».

Здавна, у кам'яному віці, коли людина тільки починала виготовляти одяг, вона прагнула бути індивідуальною, підкреслювати свій характер, інтерес. Одяг відображав статок людини. І вже з XVII- XVIII йо. оздоблення одягу займало більшу частину, ніж саме пошиття (показ ілюстрацій моделей з історичними костюмами)

Ознайомлення з питаннями, які розкривають тему:

- Добір матеріалів.
- Вплив тканин у горошок, клітинку, смужку на виріб
- Оздоблення спортивного характеру.
- Оздоблення романтичного характеру.
- Постійне і зйомне оздоблення.
- До чого призводить не відповідність оздоблення призначенню одягу?

Учні знайомлять аудиторію з темами своїх досліджень, які здобули для виконання перспективних домашніх завдань(форма роботи – парна, групова).

IV. Вивчення нового матеріалу.

Для реалізації творчого задуму художнику – модельєру важливо правильно добрати матеріал. Адже тканина є основою форми одягу: бавовняні, лляні, вовняні, шовкові, синтетичні, штучні, неткані та багато інших. У моделюванні одягу особливе значення має фактура тканини, її властивості. Фактура тканини може бути гладенькою, шорсткою, блискучою, матовою тощо. Вона залежить від характеру переплетіння, кольору тканини, рисунка.

Рисунок на тканині може бути конкретним або абстрактним, крупним або дрібним, зорієнтованим або хаотичним. У виборі матеріалу для того чи іншого виробу необхідно врахувати його властивості. Так, м'які, еластичні тканини підходять для моделі з плавними м'якими лініями, з драпуванням,

м'якими складками, зборками, а щільні, формостійкі матеріали потребують більш простих і лаконічних форм одягу. Одяг із тканин з крупним малюнком повнить статуру, збільшує її об'єм. Ворсова поверхня тканин зорозово збільшує розміри окремих ділянок тіла, а гладенька, навпаки, пом'якшує їх.

У моделюванні одягу особливого значення мають тканини з орієнтованим та класичним рисунком – у смужку, клітинку, горох. Напряму рисунку на тканині впливає на зорове сприйняття і розміри одягу, статури, визначає якість готового виробу. Необхідно, щоб на всіх ділянках виробу рисунок розміщувався в одному напрямі.

У моделюванні одягу з тканин у смужку напрям смужок може бути поздовжнім, поперечним, косим і комбінованим. Фасони сукні мають бути чіткі, строгі за формою. Необхідно пам'ятати, що широкі смужки зорозово збільшують поперечні розміри статури, а зміна напрямку на випуклих частинах статури ще більше підкреслює їх рельєфність. Дрібна смужка дуже часто зливається з основним фоном тканини і пасує до будь – якої статури.

Моделюючи одяг джинсу необхідно враховувати розмір, колір рисунка. Так, якщо клітинка велика за розмірами, то лінія симетрії рисунка повинна збігатися із середньою лінією спинки і переду. Вироби з тканини в клітинку можна моделювати, розміщуючи рисунок у поперечному поздовжньому та діагональному напрямках, а також за допомогою їх комбінацій. У виготовленні одягу з тканин в клітинку не рекомендується проектувати багато швів та ліній. Краще виточки замінити зборками, м'якими складками, щоб уникнути небажаного перекосу малюнка. Якщо тканина в клітинку великих розмірів, то не бажано моделювати одяг з дрібними та маленькими деталями. Якщо клітинка асиметрична і утворена різнокольоровими лініями, то у розробці моделі орієнтуються на найвиразнішу за розмірами і кольором клітинку або лінію. Тканини з крупною клітиною рекомендують для одягу з суцільно кроєним рукавом або квадратною проймою для меншого перетину ліній клітинки.

Рисунок «горох» також потребує уваги. Тканина у дрібний горошок при моделюванні не спричинює зайвих труднощів. Але якщо «горох» крупний за розмірами, то необхідно стежити, щоб симетрія рисунка збігалася з віссю симетрії статури. Не доцільно дрібнити рисунок швами, виточками. Тканину з класичним рисунком у смужку, клітинку, «горох» можна комбінувати з йомникарбованою тканиною або тканиною з таким самим рисунком різним за розміром або кольором. Проектуючи одяг з тканин з класичним рисунком необхідно, щоб рисунок на прямих деталях, а також на швах збігався.

Тканини з ворсом розкрояють так, щоб на всіх деталях ворс був в одному напрямі. З метою композиційної завершеності моделі художники використовують різноманітні види оздоблення.

Оздоблення не є самостійним елементом композиції, а служить доповненням до костюму. Оздоблення, як і прикраси, має відповідати призначенню костюма, а також фактурі й властивостям тканини. Оздоблення поділяють на оздоблення спортивного, романтичного та гостро сучасного характеру.

Оздоблення спортивного характеру прості за формою, виготовленням. Різні гудзики, пряжки, шнурівки, емблеми, тасьма, краватки, пояси, рулик, аплікації найчастіше використовуються в повсякденному одязі.

Оздоблення романтичного характеру застосовуються у святковому одязі. Це різні жабо, кокільє, волани, вишивка, буфи, коміри, манжети складних форм, оздоблені рюшем або мереживом. Гостро сучасним оздобленням вважають заціпи, буфи, плісе, гофре, нові форми застібок, комірів.

Оздоблення може бути постійним і йомник, тобто тимчасовим. Постійним оздобленням вважають гудзики, вишивки, канти, бейки, рюші, плісе, гофре, складки, аплікації. Тимчасове оздоблення – краватки, пояси, коміри, манжети, вставки, декоративні квіти, шарфи тощо. Ними можна у будь – який час доповнити костюм або зняти, замінити на інше. Зйомні

оздоблення роблять той чи інший костюм багатофункціональним. Так, сукня темного кольору напівприталеного силуету з шкіряним поясом має повсякденне призначення, а також її доповнити шарфом або хустинкою, гарно задрапованою на шиї, або вишитим білим комірцем, то в такій сукні можна йти і в кіно, і на день народження подруги, і на виставку.

Оздоблення, крім декоративного та естетичного призначення, має ще й утилітарне. Так, гарні гудзики на блузці одночасно є й застібкою, й оздобленням. Мережки на літньому одязі є не лише прикрасою, але й одночасно створюють повітропроникність, сприятливий мікроклімат для тіла. Комір з хутра не лише оздоблює зимове пальто, але й захищає від холоду. Оздоблення може бути стійким, підкреслювати призначення одягу, його зручність в експлуатації (фартух для домашньої роботи з великими накладними кишнями, оздоблений кантом, бейкою, тасьмою) або святковість, вишуканість (складна вишивка бісером на сукні) тощо.

Необхідно пам'ятати, що невідповідальність оздоблення призначенню одягу, тканині. А також перевантаження моделі однорідним або різним за призначенням видом оздоблення призводить до порушення композиції одягу, що суттєво знижує його естетичні якості.

V. Вступний інструктаж.

Створенням нових видів одягу займаються дизайнери, художники – модельєри. У процесі створення нових моделей промислових виробів широко використовують різні види оздоблення. Які по праву можна вважати роботою дизайнера. Одяг, оздоблений модними, красивими елементами, не тільки виявляє індивідуальність, а й свідчить про майстерність його власника. Для проектування оздоблення виробів і виконання його оздоблення (вид – за вибором учнів), необхідно спочатку ознайомитись з видами та способами оздоблення, основами технології оздоблення одягу.

VI. Практична робота учнів (дослідження в групах, в парах)

Захист творчих завдань – досліджень здобутих самостійно, демонстрація презентацій з результатами роботи, рефератів, ілюстрацій, аналіз видів оздоблення для можливого застосування у практичній роботі із урахуванням модних тенденцій.

VII. Закріплення нових знань і вмінь учнів

Гра «Знайди помилку»

В моделях виробів на ілюстраціях, які пропонує викладач, потрібно знайти помилки в оздобленні одягу, проаналізувати та обґрунтувати свої відповіді. Час виконання роботи – 5 хв.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Коллективне обговорення видів оздоблення обґрунтування вибраних моделей і способів оздоблення, їх відповідність тенденціям сучасної моди.

VIII. Заключний інструктаж:

- аналіз характерних помилок, загальна оцінка виконаної роботи;
- виставлення і мотивація оцінок;
- завдання додому (провести дослідження наступних видів оздоблення: жабо, кокілье, волани, оборки, банти, буфи, рюші, мереживо), робота в групах, парах

IX. Прибирання робочих місць.

Урок № 2

*Тема. Технологія виконання оздоблювальних елементів**(жабо, кокільє, волани, оборки, банти, буфи, рюші, мереживо)*

Мета: - ознайомити учнів з видами оздоблення одягу, способами обробки, сформувати навички виконання оздоблювальних елементів;
- виховувати художній і естетичний смак, творче ставлення до праці, охайність в роботі, уважність;
- сприяти розвитку просторової уяви, творчого мислення, художніх здібностей, фантазії, розвивати в учнів уміння та навички, необхідні для вирішення нестандартних завдань, що зумовлені змістом уроку, навички самостійного пошуку шляхів з'ясування істини, самостійного здобування нової інформації, заохочувати прагнення до використання знань у практичній діяльності.

Обладнання та інструменти: проєктор, електронна презентація, набір інструкційних карт «Технологія виконання оздоблювальних елементів», зразки оздоблення, робочий зошит, презентації учнів, швейне обладнання і пристрої, тканина

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Повторення вивченого матеріалу.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

Мотивація теми.

Тема нашого уроку «Технологія виконання оздоблювальних елементів». Жабо, кокільє, волани, оборки, банти, буфи, рюші, мереживо – це ті оздоблювальні елементи, з якими ми будемо працювати на уроці, і, з якими ви мали можливість ознайомитись, виконуючи домашнє завдання по групах.

Групи учні знайомлять аудиторію зі змістом своїх досліджень

IV. Вивчення нового матеріалу.

Жабо: оздоблення плаття, блузки, дитячих виробів

у вигляді оборок із тканини чи мережева, що кріпляться до горловини виробу в області грудей. Жабо може бути різноманітної конфігурації і виконуватися зі складками, зборками чи рюшами.

Кокільє: кокільє є різновидом жабо. Викроюють кокільє тільки по спіралі. Воно може бути одно -, дво - і багат шаровим, знімним або пришивним.

Оборка: це коса чи поперечна смужка тканини, з однієї сторони зібрана на нитку, а з другої – підшита вузьким швом. Ширина оборок може бути від 2 до 25 см.

Волан: волани викроюються у формі напівкола. Нижній зріз обробляють на швейній машині чи вручну або окантувальним швом.

Рюші: смужка тканини з обробленими краями, зібрана посередині в зборку, закладена в складку або плісірована.

Банти: стрічка чи тасьма, складена петлями чи зібрана та перетягнута посередині. Вид вузла із вільно випущеними петлями.

Буфи: вид пишних зборок, утворений декількома рядками строчок. Буфи бувають зі шнурком, звичайні, із складками, хаотичні, комбіновані, вафлі.

Мереживо: ажурна тканина або декоративна стрічка; утворюється внаслідок сплітання ниток у різний спосіб; від техніки виконання поділяється на: сітчасте, шите голкою, плетене на коклюшках, гачком, фриволіте.

V. Вступний інструктаж.

Етапи проведення практичного заняття методом „Ажурна пилка”:

I етап. Дівчата об’єднуються в „домашні групи” по два - три учні в кожній, які виконували дослідження з домашнього завдання

II етап. „Домашнім групам” видаються три практичні завдання (однакові завдання можуть видаватися 1 і 4, 2 і 5, 3 і 6 групам).

III етап. Учні виконують практичні завдання, після чого формуються „експертні групи”. При цьому в кожену „експертну групу” не повинні входити учні, які виконували однакові завдання.

IV етап. В „експертних” групах кожен учень повинен показати виконання свого практичного завдання, після чого всі розходяться по своїх „домашніх” групах.

VI. Практична робота учнів (робота в групах)

Повторення ПТБ при виконанні ручних, машинних та прасувальних робіт

Застосування методу «Ажурна пилка»

„Домашнім групам” вчитель пропонує виконати практично ті види оздоблень (на зразках), які вони досліджували у домашньому завданні (жабо, кокільє, волани, оборки, банти, буфи, рюші, мереживо), використовуючи інструкційні картки. Потім створюються „експертні групи”, до яких входять по одному з представників „домашніх груп”. При роботі в „експертній групі” ці представники будуть „експертами” кожен з свого питання. Учні - „експерти” обмінюються своїми знаннями, отриманими при виконанні завдань, з представниками інших „домашніх груп”, а потім, повернувшись до своєї „домашньої групи”, обговорюють матеріал, отриманий при роботі в „експертній групі”.

VII. Закріплення нових знань і вмінь учнів

Для оцінювання роботи кожного учня в цьому випадку можна запропонувати наступне. В кожній експертній групі можна посадити так званих „ревізорів” з числа найсильніших учнів. Ці учні також повинні пропрацювати коротко весь матеріал, що роздається „домашнім групам” для самостійного опрацювання. Завданням „головних експертів” буде оцінка доповідей кожного „експерта”. Для полегшення їх роботи, кожному з них можна роздати бланки, в які повинні виставлятися оцінки за різними критеріями.

VIII. Заключний інструктаж:

- аналіз характерних помилок, загальна оцінка виконаної роботи;

- виставлення і мотивація оцінок;
- завдання додому (провести дослідження наступних видів оздоблення: (вишивка ручними швами, бісером, машинна вишивка, аплікація, штучні квіти, плетені елементи. макраме), робота в групах, парах.

